

KA ARTIKULACIJI POLITIČKIH INTERESA ROMSKE ZAJEDNICE

KA ARTIKULACIJI POLITIČKIH INTERESA ROMSKE ZAJEDNICE

Forum Roma Srbije
2015.

IMPRESSUM

Publikacija:

Ka artikulaciji političkih interesa romske zajednice

Izdavač:

Forum Roma Srbije, Beograd

Urednici:

Rada Krstanović i Dejan Marković

Lektura i korektura:

Vladan Jeremić i Rada Krstanović

Autorke i autori tekstova:

Annette Groth, Lorenz Krämer, Zoran Petakov, Lidija Vasiljević, Miloš Baković Jadžić, Ivan Radenković, Zoran Pavlović, Slađana Miladinović, Oliver Stanković, Anita Cekić i Stefan Milosavljević, Robert Kasumović

Fotografije (prema redosledu objavljivanja):

Forum Roma Srbije, Levi samit Srbije, Danny Marx, Alle Bleiben, Danny Marx, Antifa Novi Sad, Philippe Zwirn, Levi samit Srbije, Johnp818, Romanipen, Zoran Pavlović, Vladan Jeremić i Rena Rädle, Daniel Lobo, Tamara Simonović (Indigo), Stefan Stojanović (Mondo), Stefan Stojanović (Mondo)

Dizajn:

Sanja Polovina

Fotografije na koricama:

Forum Roma Srbije na Prvomajskom bloku Levog samita Srbije na protestu u Beogradu, 2015. godine

Publikacija „Ka artikulaciji političkih interesa romske zajednice“ nastala je u sklopu istoimenog projekta i konferencije koja je održana u Beogradu 31. oktobra i 1. novembra 2015 u organizaciji Foruma Roma Srbije i uz podršku Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe.

**ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG
SOUTHEAST
EUROPE**

SADRŽAJ

- 5** **Uvod**
- 13** **Položaj romskih migranata u Zapadnoj Evropi**
Annette Groth
- 25** **Okvir Evropske unije za inkluziju Roma: Zašto je postignuto tako malo**
Lorenz Krämer
- 29** **Antifašizam danas**
Zoran Petakov
- 35** **Zbog čega je danas važno poznavati, razumeti i živeti feminizam?**
Lidija Vasiljević
- 41** **Nova levica na Balkanu**
Miloš Baković Jadžić
- 47** **Ekonomska demokratija i socijalizam**
Ivan Radenković
- 51** **Učešće Roma u radu državnih institucija i saradnja sa nevladinim sektorom**
Zoran Pavlović
- 55** **Kultura siromaštva ili nova klasa: efekti procesa privatizacije na romsku zajednicu u Kragujevcu**
Slađana Miladinović
- 59** **Prekarijat u romskoj zajednici**
Zoran Pavlović
- 63** **Problemi Roma i romske zajednice u Srbiji**
Oliver Stanković
- 69** **Položaj Roma u niškom naselju Crvena Zvezda**
Anita Cekić i Stefan Milosavljević
- 75** **Kriza na političkoj sceni Roma**
Robert Kasumović
- 79** **Biografije autora**

SA
KEMBURG
FTUNG
UTHEAST
OPE

Božidar Nikolić
Romanipen

Dejan Marković
Forum Roma Srbije

Konferencija Foruma Roma Srbije "Ka artikulaciji političkih interesa romske zajednice",

1. novembar, 2015, Beograd

Uvod

Romska nacionalna zajednica je već dugi niz godina najugroženija manjinska zajednica u Srbiji. Zvanični podaci iz izveštaja domaćih i međunarodnih organizacija o situaciji romske zajednice u svim oblastima u Srbiji više su nego alarmantni. Hronično siromaštvo, raširena nezaposlenost, nizak nivo obrazovanja, problemi sa zdravljem, sveobuhvatna socijalna isključenost i svakodnevna diskriminacija dobro su poznati problemi koji su odavno dosegli kritičnu tačku. Današnji problemi romske zajednice, međutim, nisu odvojeni od globalnih ekonomskih i političkih pitanja. U vreme krize, očekivano, stradaju najugroženiji, a time ekstremno loša situacija romske zajednice postaje još drastičnija. Odgovor vladajućih elita na rešavanje aktuelne ekonomske krize jesu politike “stezanja kaiša”, a prvi na udaru jesu Romi i Romkinje, koji su najviše pogođeni smanjenjem broja zaposlenih, socijalnih davanja i ulaganja u javne usluge, zdravstvo, obrazovanje i infrastrukturu. U ovakvom kontekstu, mnoge mere podrške romskoj zajednici da se izbori sa svojim problemima bivaju obesmislene.

Tražeći uslove za dostojanstveniji život, mnogi Romi i Romkinje odlučuju da odu u zemlje Zapadne Evrope. Međutim, danas se ni tamo ne osećaju dobrodošli. Već godinama se problem „ilegalnih migranata“ ili “lažnih azilanata“, koji dolaze u zemlje Evropske unije, poteže kao pretnja za ponovno uvođenje viznog režima Srbiji i drugim zemljama Balkana. Sporazum o readmisiji već dugo godina je osnov za sistemsko proterivanje neželjenog dela stanovništva Evrope u matične države u kojima Romi ponovo bivaju odvojeni od šire zajednice, izloženi diskriminaciji i rasizmu. Svrstavanje Srbije i drugih zemalja Balkana u tzv. “sigurne zemlje porekla” samo će ubrzati proces masovnih deportacija romskih porodica u zemlje od čije diskriminacije su oni u stvari pobjegli. Globalni politički procesi, posebno masovni egzodus izbeglica sa Bliskog Istoka i Afrike kao i ekonomska kriza, uzroci su

pojačanog rasističkog i antimigrantskog delovanja širom Evrope. Ksenofobne politike koje danas u Evropi ponovo zadobijaju drastične forme, u obliku podizanja bodljikavih žica na granicama, jesu u leđa svim onima kojima su ljudi druge nacije, rase i vere krivci za sve. Ali, kako globalna izbeglička kriza eskalira i postaje nova velika „pretnja“ za Evropu, očekuje se da će problem romske zajednice i pitanje diskriminacije i kršenja prava njenih pripadnika dobijati sve niže mesto na agendi pitanja kojima se bave evropski političari.

Pokušavajući da razmotri odgovore na brojne izazove sa kojima se suočava romska zajednica danas, tim Foruma Roma Srbije zajedno sa svojim partnerskim organizacijama i uz podršku Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe sprovodi programe sa ciljem da iznađe načine suočavanja sa okolnostima koje prete da ugroze živote Roma i Romkinja i ostvarenju njihovih prava na dostojanstven život. Pogoršavanje njihovog položaja ne može se posmatrati odvojeno od činjenice da mali broj Roma i Romkinja ima moć u sferi odlučivanja. Otud potreba za edukacijom i političkim jačanjem koji bi podstakli njihovo delovanje u javnoj sferi.

Imajući to u vidu, Forum Roma Srbije je tokom 2015. godine realizovao program političkog obrazovanja namenjen romskim aktivistima i aktivistkinjama, kao i svim zainteresovanima koji probleme romske zajednice vide kao važan sastavni deo organizovanja novog socijalnog pokreta u Srbiji. Ovaj program smo realizovali sa pretpostavkom da je razvijanje znanja o političkim pojmovima i pravcima, kao i društvenim efektima koji su rezultat sprovođenja određenih politika, neophodno za razumevanje savremenih političkih procesa kao i za stvaranje osnove za artikulisanje romskog (političkog) aktivizma. Radionice Foruma Roma Srbije koje su održane tokom 2015. godine u Novom Sadu, Nišu i Kragujevcu okupile su veliki broj aktivista i aktivistkinja, uglavnom mladih ljudi sa željom da rade na promenama u svojim zajednicama. Pored upoznavanja sa savremenim političkim opcijama i načinima političke participacije, na okupljanjima smo zajednički pokušavali da artikuliramo političke, socijalne i ekonomske alternative i promišljamo načine uticaja na uzroke problema društvene marginalizacije.

Završni događaj našeg programa političke edukacije bila je konferencija održana 31. oktobra i 1. novembra 2015. u Beogradu, koja je okupila oko 60 učesnika, uglavnom domaćih romskih aktivista i aktivistkinja iz Vojvodine, južne, istočne i centralne Srbije. Na konferenciji su takođe bili prisutni predstavnici organizacija koje su deo mreže levo orijentisanih organizacija u Srbiji, Levog samita Srbije, čiji je i Forum Roma Srbije član. Program konferencije sastojao se od predavanja, izlaganja i diskusija koji su imali za cilj unapređenje znanja iz domena političko-ekonomske i socijalne istorije sa fokusom na razmeni mišljenja o aktuelnim društvenim procesima. Pored prenošenja i promovisanja političkog znanja koje se oslanja na leve i antifašističke tradicije, cilj ovog događaja bio je i podsticanje okupljanja romskih aktivista i aktivistkinja iz različitih krajeva Srbije i njihove međusobne saradnje kroz (politički) aktivizam. Na konferenciji smo imali čast da ugostimo i predstavnik nemačke partije Levih (Die Linke), poslanicu Evropskog parlamenta Cornelia-u Ernst i njenog asistenta Lorenz Krämer-a kao i Annette Groth, poslanicu

u nemačkom Bundestagu. Cilj njihove posete Srbiji bio je da od lokalnih aktivista saznaju o trenutnim problemima i zahtevima Roma i Romkinja kao i da podele svoje profesionalno iskustvo u radu na kreiranju politika na evropskom nivou, posebno u Nemačkoj, koje imaju uticaja na živote pripadnika romske zajednice.

Prvog dana konferencije, učesnici su imali priliku da slušaju izlaganja i predavanja aktivista i stručnjaka kao i da diskutuju o mnogim važnim temama, kao što su položaj romskih migranata i zvanične politike EU u vezi sa položajem pripadnika romske zajednice (Cornelia Ernst, Annette Groth i Lorenz Krämer), zatim globalni otpori neoliberalizmu (predavanje Igora Štiksa, naučnog saradnika Univerziteta u Edinburgu, pisca i teoretičara), definisanje levičarskih političkih agendi i nova balkanska levica (Miloš Baković Jadžić), ekonomska demokratija i socijalizam (Ivan Radenović), antifašistički aktivizam (Zoran Petakov) i feminizam (Lidija Vasiljević), lokalni romski aktivizam, saradnja sa institucijama i umrežavanje (Zoran Pavlović), romski pokret i saradnja sa drugim društvenim pokretima (predavanje Božidara Nikolića, izvršnog direktora kragujevačke organizacije Romanipen), kao i druga važna pitanja vezana za progresivna, demokratska i održiva rešenja za mnogobrojne probleme romske zajednice. **Drugi dan konferencije** je bio posebno zanimljiv, jer su mladi romski aktivisti i aktivistkinje koji su učestvovali u programu političke edukacije Foruma Roma Srbije, delili svoja iskustva i razmišljanja o tome na koji način oni vide probleme svoje zajednice i gde nalaze potencijalna politička rešenja.

Ponosni na rezultate našeg zajedničkog rada, a posebno na zalaganja organizacija i aktivista i aktivistkinja koji su učestvovali u našim programima, odlučili smo da široj zainteresovanoj publici predstavimo rezultate ove konferencije objavljivanjem ove publikacije. Ona predstavlja zbirku radova koji su nastali na osnovu predavanja i izlaganja učesnika konferencije. Zajednički fokus ovih tekstova predstavlja traženje konstruktivnih (političkih) alternativa sveprisutnim politikama isključivanja Roma i Romkinja. Ukratko predstavljamo njihove teme i sadržaj:

Annette Groth, poslanica partije Die Linke u nemačkom Bundestagu, govorila je o temi vezanoj za položaj romskih migranata u Zapadnoj Evropi kao i o odgovorima levice na izazove sa kojima se suočava romska zajednica u Evropi, posebno u Nemačkoj. Tekst govori o tome na koji način su danas dominantni diskurs “lažnih izbeglica” i svrstavanje zemalja zapadnog Balkana na listu sigurnih zemalja porekla uticali na živote romskih izbeglica u EU. Strukturna diskriminacija Roma i narastajuće nasilje i rasizam danas su problemi mnogih zemalja Evrope, čemu levica mora odlučno da se suprotstavi.

Lorenz Krämer, asistent Cornelia-e Ernst, poslanice u Evropskom parlamentu, u svom tekstu predstavlja način funkcionisanja politika vezanih za implementaciju tzv. Evropske romske strategije, koju je Evropska komisija usvojila 2011. godine. Na osnovu ovog dokumenta, članice Evropske unije usvajaju svoje strategije i implementiraju projekte čiji efekti mogu da se dovedu u pitanje. On posebno ukazuje na činjenicu da se mnoge politike Evropske unije međusobno isključuju, čime se mnogi programi za poboljšanje položaja Roma

dovede u pitanje (posebno u kontekstu aktuelnih mera štednje). Autor skreće pažnju na to da problem rasizma često odsustvuje iz evropskih politika, a to je pitanje koje levica uporno pokušava da stavi na zvaničnu političku agendu.

Antifašistički aktivista iz Novog Sada, **Zoran Petakov**, govorio je o antifašističkom pokretu danas. Odgovarajući na pitanje **protiv čega se borimo**, pojasnio je u čemu se prepoznaje (savremeni) fašizam, određujući ga kao pokušaj vladajućih klasa da sačuvaju svoje privilegije u trenucima kada liberalizam koji priznaje političku, ali ne i ekonomsku jednakost ljudi, dovede društvo do krajnjih antagonizama. Petakov obrazlaže svoje mišljenje zašto je antifašistička borba suštinski ideološki levičarska i antikapitalistička.

Tekst psihološkinje i feministkinje iz organizacije ŽINDOK **Lidije Vasiljević** o feminističkom pokretu upoznaje nas sa njegovim slojevitostima i kompleksnostima, kroz istoriju i danas, u svetu i na ovim prostorima, obračujući pažnju na njegove tekovine i primenu na savremene probleme. Tekst daje istorijski uvod o istoriji feminizma kroz tri čuvena talasa a zatim i o specifičnostima i doprinosima različitih „feminizama“ (liberalni, radikalni). Posebna pažnja je data levom feminizmu koji podrazumeva da je promena uloge žene nemoguća bez ukidanja kapitalizma i klasne borbe. Na kraju tekst otvara aktuelna pitanja iz svakodnevnice, predstavljajući izazove sa kojima bi trebalo da se suoči levi aktivizam danas.

Sociolog **Miloš Baković Jadžić**, koji je bio i trener na edukacijama Foruma Roma Srbije, održao je predavanje na temu **Nova balkanska levica**. Tekst koji je prozašao iz predavanja predstavlja ideološku poziciju savremene levice koja traži adekvatne odgovore neoliberalizmu, između ostalog, kroz spontane narodne proteste i leve pokrete ali i kroz stvaranje prvih levih partija na Balkanu nakon dužeg vremena. Autor predstavlja zadatke i izazove nove levice u Srbiji i otvara pitanje o mogućnostima organizovanja romske zajednice i njene saradnje sa novom levicom.

Tekst **Ekonomska demokratija i socijalizam** filozofa **Ivana Radenkovića**, aktivnog u kolektivu Gerusija, a takođe i predavača na edukacijama Foruma Roma Srbije, obrazlaže tezu zašto ekonomska demokratija u kapitalizmu nije moguća. Govoreći o odnosu rada i kapitala na marksističkim temeljima, on podvlači da realna materijalna dobra koja su proizvedena nisu sama po sebi materijalne stvari, nego u sebi nose društvene odnose koji leže u osnovi proizvodnih odnosa. Na tom tragu zaključuje da demokratski socijalizam treba da se bori protiv apstrakcije ljudskog rada i kapitala koji zanemaruje društvene nejednakosti.

Zoran Pavlović je obradio važne teme vezane za učešće Roma u radu državnih institucija i saradnju sa organizacijama civilnog društva. Radeći na poziciji koordinatora za romska pitanja u sklopu Gradske uprave grada Kragujevca od 2006. godine, stekao je veliko iskustvo u korišćenju institucionalnih mehanizama u radu sa lokalnom romskom zajednicom. U tekstu možemo pročitati o tome kako danas funkcionišu najvažniji institucionalni mehanizmi kada je u pitanju inkluzija Roma (koordinator, zdravstvene medijatorke i pedagoški asistenti),

koji su primeri dobre prakse saradnje institucija sa civilnim društvom i šta su izazovi za inkluziju Roma kada je u pitanju rad institucija na lokalnom nivou.

Realizujući program političke edukacije vodili smo se idejom da javno nastupanje i kritičko pisanje podstiče na politički aktivizam i zato smo ohrabivali učesnike da na taj način artikulišu svoje znanje i kritičko mišljenje. **Drugog dana konferencije** imali smo prilike da čujemo kako pre svega mlađi učesnici programa političke edukacije promišljaju teme vezane za probleme lokalne zajednice kao i moguće načine političkog rešavanja tih problema. Ovde su predstavljeni njihovi tekstovi.

Sladana Miladinović iz Kragujevca predstavila je posledice procesa privatizacije u svom gradu na romsku zajednicu i druge građane Kragujevca. Masovno ostajući bez posla u nekada jednom od najrazvijenih gradova Balkana, veliki broj Roma iz Kragujevca bio je nateran da počne da se bavi poslovima iz okvira sive ekonomije i surovih zakona prekarijata.

Još jedan tekst **Zorana Pavlovića** nastavlja se na temu Sladane Miladinović, tretirajući temu prekarijata u romskoj zajednici koji masovno pogađa različita zanimanja i kategorije stanovništva, kako generacije mladih i obrazovanih tako i onih starijih, bez dovoljno obrazovanja. Pavlović je podelio svoja iskustva tokom nadničarskog rada u ariljskom kraju gde veliki broj Roma i Romkinja odlazi na sezonsku berbu malina, a gde je bio svedok eksploatacije i obezvređivanja rada svojih sunarodnika.

Oliver Stanković, student iz Novog Sada, napisao je tekst na temu ugroženosti osnovnih ljudskih prava Roma. Podsetio je na slučajeve rasizma koji se i dalje dešavaju u Evropi i kod nas. Istakao je da je diskriminacija kod nas usađena čak i u sam Ustav, koji definiše da je Republika Srbija država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive. Život Roma u Srbiji danas on vidi kao ograđen bodljikavom žicom koju, iako je nevidljiva, svakodnevno osećaju Romi na svojoj koži.

Psihološkinja **Anita Cekić** i učenik **Stefan Milosavljević** iz Niša predstavili su svoj zajednički rad o položaju romske zajednice u svom gradu. Kao volonteri oni rade u romskom naselju Crvena Zvezda, tako da u svom tekstu predstavljaju rezultate prikupljanja podataka koji svedoče o ekstremno lošim uslovima u kojima Romi tamo žive. Međutim, u Nišu postoje i važni naponi koji donose promene, a to je rad nekoliko organizacija i aktivno zalaganje aktivista među kojima su i njih dvoje, kao i činjenica da je zahvaljujući afirmativnim merama veliki broj ljudi iz Niša upisao fakultet.

Robert Kasumović, aktivista i student farmacije iz Niša, u svom izlaganju se fokusirao na problem zastupanja interesa romske zajednice i političku participaciju. Prema njegovom mišljenju postoji mogućnost da se izvrši veći pritisak na državu vezano za zastupljenost Roma u institucijama o čemu govori činjenica da su druge nacionalne manjine uspele da iskoriste tu mogućnost. On ukazuje na uzroke političke pasivizacije mladih Roma,

među kojima se posebno ističu politička neobrazovanost i uloga romskih elita. Nada za promenom usmerena je na mrežu aktivista koja se formira iz okupljanja u organizaciji Foruma Roma Srbije.

Zajednički zaključak konferencije Foruma Roma Srbije je da brojni problemi romske zajednice mogu biti rešavani samo zajedničkim delovanjem i jačanjem novog romskog pokreta koji bi svoju artikulaciju mogao naći u levoj političkoj opciji. Zajednička akcija, kako unutar zajednice, tako i sa pojedincima i grupama izvan nje, neophodan je preduslov da se postigne dugoročnija i delotvornija promena preko granice kratkoročnih projekata. Verujemo da smo svojim dosadašnjim radom na jačanju emancipacije romske zajednice i stvaranju osnova za artikulisanje njenih interesa postavili važne temelje za aktivan rad mreže aktivista i aktivistkinja koja je spremna da na temelju levih ideja nađe održiva rešenja koja bi se suočila sa uzrocima opresije i marginalizacije. Naš skup je pokazao da za to postoji i motivacija i kapacitet, a pozitivna energija i jasan stav mladih ljudi daju nadu da su promene na bolje moguće.

Forum Roma Srbije želi ovom prilikom da se zahvali svim učesnicima programa i autorima i autorkama tekstova, kao i lokalnim partnerima, organizacijama Romanipen iz Kragujevca i Udruženju romskih studenata iz Novog Sada i Niša, kao i Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe koja nas podržava sve ove godine.

U Beogradu,
Forum Roma Srbije

decembra 2015. godine

**PROTIV
PRIVATIZACIJE**
Za radničko
upravljanje

U ODBRANU
8 sati rada
8 sati odmora
8 sati sna

Живео
Први мај,
празник
рада!

**Recimo
zajedno NE
smanjenju
penzija**

nazad
m gde
njižica
na je

Хајде мада
да правимо
ЛОМ

**За сигурне,
слободне
и јаке ЖЕНЕ!**

Пусто ми је
све, нема моје
ФАБРИКЕ!

Okupljanje Levog samita Srbije na Prvomajskom protestu u Beogradu,

2015. godine

Otporoma - Roma Revolution demonstracije u Dizeldorfu,
9. novembar 2015.

Položaj romskih migranata u Zapadnoj Evropi

Annette Groth

Strukturalna diskriminacija Roma i Sintija jeste primer najvećeg kršenja ljudskih prava u EU. Iako se u Evropskom parlamentu, nemačkom Bundestagu i Savetu Evrope više od 15 godina vode intenzivne diskusije o diskriminaciji Roma, njihov društveni i ekonomski položaj nije se uopšte popravio. U stvari, rasističkih napada na Rome u mnogim zemljama je sve više i više.

U zvaničnim razgovorima o migracijama, pojavio se mit da azilanti iz zemalja Zapadnog Balkana nisu „prave izbeglice“ i da ih zato treba hitno deportovati. Tu postoji i zlonamerna priča o “zloupotrebi azila” i “ekonomskim migrantima”. Međutim, ukoliko se razmotri stvarna situacija tih izbeglica, više je nego jasno da postoje vrlo realni razlozi zbog čega su oni pobjegli iz zemalja porekla.

Nemački list Frankfurter Allgemeine Zeitung izvestio je da je u prvom kvartalu 2015. godine otprilike trećina svih izbeglica iz balkanskog regiona bila romske nacionalnosti. UNHCR i organizacije za ljudska prava, kao što su Amnesty International, pa čak i Savet Evrope, u više navrata kritikovali su zemlje njihovog porekla za sistematsku diskriminaciju, naglašavajući činjenicu da su pripadnici romske zajednice vrlo često naterani da žive u nehigijenskim naseljima, ponekad bez struje i tekuće vode.

Neka romska naselja u Srbiji, na primer, nisu upisana u zemljišne knjige. To znači da romska deca nemaju nikakve zvanične dokumente, što im otežava pristup zdravstvenoj zaštiti. Prema podacima organizacije Human Rights Watch, skoro 99% Roma u Bosni i Hercegovini su nezaposleni.

Usvajanjem koncepta tzv. “sigurnih zemalja porekla” vlade EU su praktično ukinule pravo na azil čitavim regionima. Na taj način oni svesno ignorišu pravi progon sa kojim se suočavaju ljudi iz romskih zajednica u zemljama Balkana. Partija Die Linke smatra da koncept “sigurnih trećih zemalja” predstavlja direktno kršenje međunarodnog prava.

Do novembra 2015, bilo je 425.025 zahteva za azil. Od toga, 136.270 ljudi iz Sirije, 36.550 sa Kosova, 52.850 iz Albanije, 25.970 iz Srbije, 26.270 iz Iraka i 26.740 iz Avganistana. Pored toga, bilo je 13 580 zahteva ljudi iz Makedonije.¹

Do novembra 2015. godine, priznati su zahtevi samo sedam tražioca azila iz Albanije, 12 sa Kosova, tri iz Srbije i 22 iz Makedonije. Ove brojke o priznavanju statusa izbeglice poslužile su kao osnova za opravdanje koncepta “sigurnih trećih zemalja”. Procenat odbačenih zahteva od 99,9%, međutim, značajno odstupa od odluka koje se donose u drugim zemljama.²

Objektivno je pogrešno korišćenje koncepta “sigurnih trećih zemalja” u svrhu tvrdnje da Romi sa Balkana ne trpe progon. U 2014. godini je, na primer, oko 37% tražilaca azila poreklom iz Srbije dobilo azil u Švajcarskoj³, dok je Finska odobrila azil za 43% izbeglica sa Kosova.⁴ Francuska i Belgija odobravaju zahtev za azil svakom petom tražiocu poreklom iz Bosne i Hercegovine, a Velika Britanija je prepoznala potrebu za zaštitom 18% tražilaca azila iz Albanije.⁵ S druge strane, procenat tražilaca azila koje je Nemačka priznala kao izbeglice bio je između 0,3% (Srbija) i 2,6% (Albanija).⁶

Die Linke se bori za to da se pravo na azil tretira kao fundamentalno pravo pojedinca. Da bi se to pravo ostvarilo, svaki pojedinac bez obzira na poreklo mora imati pravo da se njegov/njen zahtev individualno detaljno razmotri.

Sadašnji planovi Savezne vlade Nemačke, međutim, temeljno ugrožavaju pravo na azil. To uključuje uvođenje koncepta “sigurnih zemalja porekla”, pravljenje specijalnih kampova za određene grupe izbeglica i primenu represivnih mera protiv izbeglica, na koje na primer poziva CSU (Hrišćansko-socijalna unija Bavarske).

1 Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Asylgeschäftsstatistik 11/2015, str. 2.

2 Ibid.

3 Pro Asyl, *SPD und Grüne auf Abwegen: Wird das Asyl-Grundrecht erneut Teil eines Deals?*, 28.07.2015, http://www.proasyl.de/de/news/detail/news/spd_und_gruene_auf_abwegen_wird_das_grundrecht_auf_asyl_erneut_teil_eines_politischen_deals/?cHash=109f7a-93cc16f7032b-6c6017532e612f&no_cache=1&sword_list%5B0%5D=37&sword_list%5B1%5D=prozent&sword_list%5B2%5D=schweiz

4 Peter Maxwill, *Migranten aus Südosteuropa: Die Irrtümer in der Debatte über Balkan-Flüchtlinge*, 05.08.2015, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/fluechtlinge-vom-balkan-viele-irrtuemer-ueber-asylbewerber-a-1046504.html>

5 Pro Asyl, Ibid.

6 Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Ibid.

U postojećim debatama o migracijama tražioci azila iz Zapadnog Balkana sve više se posmatraju ne kao pojedinci već kao masovna pojava, „poplava izbeglica“. Kategorizacija ove vrste nema više nikakve veze sa konceptom individualne zaštite u okviru osnovnog prava na azil.

Procenjuje se da 12 miliona Roma živi u Evropi, 7 do 9 miliona njih u Evropskoj uniji. Romi dakle predstavljaju najveću manjinu u Evropi. Oni se suočavaju sa diskriminacijom u bukvalno svim zemljama EU kada su u pitanju pristup tržištu rada, stanovanje, obrazovanje i zdravstvena zaštita. Romi su nedovoljno zastupljeni u radu svih evropskih institucija i na svim političkim nivoima. Situacija je posebno ozbiljna u mnogim istočnoevropskim članicama EU, gde su veliki talasi otpuštanja koji su pratili radikalne strukturne promene i kolaps sistema socijalnog osiguranja drastično pogoršali njihov položaj.

Romi u Evropi su bili često ugnjetavani i proteravani iz regiona u kojima su živeli vekovima. Za vreme nemačkog fašizma, Sintiji i Romi su sistematski proganjani i ubijani. Više od 700.000 Roma je ubijeno u koncentracionim logorima od strane nemačkih fašista.

Nemačka partija Die Linke godinama ukazuje na to da progon i isključivanje Roma ne smeju više nikada da se ponove. Dugi niz godina smo podržavali zalaganje Centralnog udruženja Roma i Sintija da se podigne spomenik ubijenim Romima i Sintijima pored nemačkog Bundestaga u Berlinu. Nakon više od 15 godina intenzivnih diskusija o tome, 2012. godine takav spomenik je konačno podignut.

Međutim, ono na šta smo mi jasno ukazivali jeste da to nije samo pitanje podizanja simboličkog memorijala. Zadatak politike mora biti da okonča sve oblike diskriminacije Roma u Nemačkoj i EU. Lekcije iz istorije jasno nam stavljaju do znanja da svi oblici anticiganizma, rasizma i diskriminacije Roma moraju biti stavljeni van zakona, a da zaštita ljudskih prava mora najzad postati realnost za članove romskih zajednica.

To je razlog zašto sve stranke Evropske levice vrše pritisak na zemlje Evrope da reše nepravde počinjene Romima i da okončaju diskriminaciju ljudi na osnovu njihovog porekla. Posle 1945. godine u velikom broju zemalja Evrope mnogi Romi i Sintiji bili su pod velikim pritiskom da se asimiluju, znajući da drugi preziru njihov način života. Mnogi Romi su kriminalizovani. Romi moraju imati pravo da budu priznati kao nacionalna manjina kako bi se osigurala zakonska zaštita i mogućnost promovisanja njihove prepoznatljive kulture i jezika.

Savet Evrope i nemački Bundestag usvojili su nekoliko rezolucija koje pozivaju na fundamentalno poboljšanje uslova života Roma sa konkretnom listom zahteva. Uvođenje pozicije specijalnog predstavnika generalnog sekretara Saveta Evrope za romska pitanja predstavlja pokušaj da se stane na put svakodnevnoj diskriminaciji Roma na institucionalnom nivou. Ove deklaracije su prihvaćene od strane vlada raznih zemalja EU, ali do danas ništa konkretno nije urađeno.

U Nemačkoj se takođe intenzivno govori o situaciji Roma. Parlamentarna grupa partije Die Linke je kroz niz inicijativa posebno isticala marginalizaciju Roma u Nemačkoj. Dugi niz godina pozivamo Saveznu vladu da uspostavi koherentnu strategiju za poboljšanje položaja Roma u Nemačkoj i zemljama EU.

Istraživanje koje je sproveo Centralni savet nemačkih Sintija i Roma otkriva da je 76% Sintija i Roma u Nemačkoj iskusilo diskriminaciju i da se nalaze u nepovoljnom položaju u odnosu na većinsku populaciju prilikom pronalaza i smeštaja, na radnom mestu, u školi ili tokom stručnih obuka. Studija Evropskog parlamenta „Mere za unapređenje položaja Roma u Evropskoj uniji“ ističe da je situacija u vezi sa odnosom prema Romima u školama ili na stručnim obukama veoma problematična.

U Nemačkoj danas živi oko 100.000 Sintija i Roma nemačke nacionalnosti. Prema Okvirnoj konvenciji Saveta Evrope, Romi su jedna od četiri nacionalne manjine u Nemačkoj.

U zahtevu koji je podnela parlamentarna grupa die Linke, ali i u zahtevima od strane stranaka CDU (Hrišćansko-demokratska unija) i SPD (Socijaldemokratska stranka), sve partije u nemačkom Bundestagu su jasno izrazile zabrinutost u vezi sa pogoršanjem položaja Roma u EU. Istovremeno, jedino je partija Die Linke pozvala Saveznu vladu da u vezi sa tim konačno preduzme pravu akciju.

Ističući ekstremno pogoršanje društvene klime za pripadnike romske zajednice, ne upirem direktno prstom ka zemljama kao što su Bugarska, Srbija, Rumunija ili Slovačka.

Do porasta broja zločina nad romskom manjinom došlo je u mnogim zemljama EU. U Mađarskoj je ubijeno 11 Roma poslednjih nekoliko godina, što su očigledno bila rasistička dela. U mnogim zemljama podsticanje mržnje i propaganda od strane rasista, ali nažalost i od strane nekih konzervativnih partija, nailaze na zastrašujući odjek među stanovništvom.

PRIMER MAĐARSKE:

Jedan od osnivača stranke Fides, Zsolt Bayer, u svojim novinama napisao je Op-Ed (lični stav) koji je prožet rasističkom i anticiganističkom retorikom. Već dugi niz godina, on otvoreno raspiruje mržnju prema pripadnicima romske zajednice u Mađarskoj.

List TAZ preveo je deo Bayer-ovog pisanja: „Većina Cigana je nesposobna za suživot“, piše on. „Ti Cigani su životinje i ponašaju se kao životinje... Oni ne treba da postoje, te životinje. Ovo mora biti rešeno koristeći sva sredstva!“

Fides, a samim tim i Bayer, jeste član Evropske narodne partije, iste partije čiji je član i g-đa Merkel (CDU). Kao portparolka za ljudska prava parlamentarne grupe Die Linke, pozvala sam g-đu Merkel da zahteva isključenje rasista i anticiganista iz stranke Fides, a ukoliko

mađarski Fides odbije da isključi Bayer-a, da se prekine saradnja sa ovom strankom. Stranka CDU je međutim čitala o ovom slučaju iz razloga vezanih za politike moći, a samim tim je i sama postala saučesnik u raspirivanju mržnje prema Romima u Mađarskoj.

PRIMER SLOVAČKE:

U Slovačkoj živi 380.000 Roma, što čini 7% ukupnog stanovništva. Oni žive u siromaštvu suočeni sa marginalizacijom. U svom izveštaju Amnesty International kritikovao je činjenicu da skoro svako drugo romsko dete u Slovačkoj pohađa nastavu u okviru izdvojenih odeljenja i škola.

Banska Bistrica je jedan od najsiromašnijih regiona Slovačke. Nezaposlenih je skoro 40%. U ovoj situaciji, jedna fašistička stranka agresivno širi mržnju prema Romima i pretvara ih u žrtvene jarce. Najavljujući da će „stvoriti red“, jer „normalni, ugledni ljudi“ ne mogu da žive zajedno sa „ciganskim parazitima“, fašistički kandidat osvojio je više od 71.000 birača, odnosno 55,53% glasova.

Buržoaska stranka SDKÚ kao i druge desničarske partije odbile su da pozovu ljude da glasaju za kandidate Socijal Demokratije, koji su se usprotivili Fidesu. U simboličnom gestu predsednik stranke SDKÚ stranke ubacio je prazan list papira u glasačku kutiju i na taj način indirektno pružio podršku pobedi fašista.

Poziv Slovačke demokratske i hrišćanske unije (SDKÚ) na bojkot izbora efikasno je otvorio put za izbor predsednika Narodne partije Slovačke, Mariana Kotlebe, za župana regiona Banska Bistrica. Koristeći otvoreno anticiganističke parole i raspirujući mržnju prema levičarima, homoseksualcima i Izraelu, Narodna partija je dodatno učvrstila svoju poziciju u Slovačkoj. Kotleba je nekoliko puta bio zatvaran i optuživan za rasističku agitaciju i ugrožavanje demokratije. Slovački sud ga je oslobodio optužbi uprkos činjenici da je otvoreno pozivao na rasizam.

Očekujem od Slovačke da nađe način da Kotlebu izvede pred lice pravde i da on snosi odgovornost za svoja rasistička dela. U jednoj demokratskoj zemlji, rasisti ne bi smeli da zauzimaju zvanične funkcije. Očekujem od EU da imenuje komesara koji će pratiti situaciju Roma u regionu i reagovati odmah ukoliko novi župan nastavi sa rasističkim delima.

Anticiganism i rasizam nisu, međutim, ograničeni samo na fašističke partije i grupacije. U zemljama EU, oni zapravo dosežu do samog srca društva.

Uzmimo, na primer, Duisburg-Hochfeld u Nemačkoj, koji je dom za ljude sto različitih nacionalnosti, uključujući 1700 Bugara od kojih su većina Romi. U regionalnim medijima Romi su predstavljeni pre svega kao problem. Sa naslovima poput „Deo grada se suočava sa kolapsom“ ili „Grad Duisburg nije u stanju da se uhvati u koštac sa problemom Roma“,

društveni problemi se jednostrano pripisuju romskoj populaciji. Novinski članci izveštavaju o pitanjima kao što su rad na crno, prostitucija, kriminal i bedni uslova života, ali ne uspevaju da identifikuju uzroke ovih pojava. Umesto toga, implicira se da su Romi sami uzročnici ovih problema.

Romi često žive u teškim uslovima, u vlažnim stanovima, bez odgovarajućeg grejanja, pa čak i bez kupatila. Takvi stanovi se ipak iznajmljuju Romima za iznuđene iznose, što oni moraju da prihvate u odsustvu alternativnog smeštaja. Kreatori politike povodom ovoga konačno treba nešto da preuzmu. Parlamentarna grupa Die Linke poziva na formulisane nacionalne strategije o Romima koja bi trebalo da identifikuje konkretne načine za eliminisanje diskriminacije.

Politike koje mnoge evropske vlade primenjuju nad Romima variraju od prinudnih iseljenja iz romskih kampova do prisilnih deportacija. Ove diskriminatorne politike doprinose daljoj marginalizaciji Roma. Pripadnici romske manjine u Evropi redovno su žrtve poruge. U prošlosti, predstavnici evropskih vlada imali su razne rasističke izjave o Romima bez ikakvih posledica.

PRIMER FRANCUSKE:

Masovne deportacije koje je sprovela francuska vlada na čelu sa predsednikom Sarkozyjem predstavljaju posebno zastrašujući primer kršenja ljudskih prava pripadnika romske zajednice. U poslednjih nekoliko godina više od 20.000 Roma je deportovano u Rumuniju i Bugarsku. Evropski parlament je protestovao protiv toga, utvrđujući da je ovom praksom Francuska prekršila zakon Evropske unije kao i Evropsku povelju o ljudskim pravima. Francuska je ovim posebno prekršila pravo na slobodu kretanja svih građana EU kao i princip nediskriminacije. Zakon posebno kaže da pre moguće deportacije svaki slučaj mora biti pojedinačno ispitan a pojedincu se mora garantovati zakonska zaštita.

Iako je Hollande obećao na izborima da Romi više neće biti proterivani iz kampova, ništa se nije promenilo kada je reč o deportacijama. Nakon što je on došao na vlast, deportovano je više od 25.000 tzv. „ilegalaca“.

Pravo na slobodu kretanja odnosi se samo na građane EU. Pripadnici romske zajednice iz zemalja koje nisu članice EU, posebno Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore i Srbije, posebno su pogođeni problemom jer nemaju dozvolu boravka i žive u strahu od deportacije. Još davne 2005. godine Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije (ECRI) dala je preporuku Francuskoj da migrantima iz romske zajednice omogući socijalna prava na stanovanje, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje. Praksa grupnih deportacija govori o tome da se ovde radi o slučaju kriminalizacije i stigmatizacije jedne manjinske grupe. Praksa grupnih deportacija predstavlja fundamentalno kršenje Međunarodne konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije koju su potpisale sve države članice EU kao i Evropske konvencije o ljudskim pravima (ECHR).

Nasilno proterivanje Roma uobičajena je praksa u mnogim zemljama EU. Romska manjina se suočava sa prisilnim deportacijama u Nemačkoj, Danskoj, Finskoj, Italiji, Švedskoj, Slovačkoj i Mađarskoj.

PRIMER NEMAČKE:

Deportacije Roma na Kosovo koje sprovode nemačke federalne jedinice (Länder) takođe predstavljaju teško kršenje ljudskih prava. Najmanje 10.000 Roma, Aškalija i Egipćana suočavaju se sa pretnjom proterivanja. Kosovo nema dovoljno kapaciteta da primi i integriše deportovane ljude. Veliki deo njih su deca i mladi koji su rođeni i odrasli u Nemačkoj.

PRIMER ITALIJE:

Prema proceni italijanskog Ministarstva unutrašnjih poslova oko 170.000 Roma živi u Italiji, što čini 0,2% stanovništva. Neki italijanski mediji predstavljaju Rome kao problem za Italiju. Više od 50% Roma u Italiji ima italijansko državljanstvo. Ostali dolaze uglavnom iz Rumunije, Bugarske i bivše Jugoslavije.

Romi u Italiji nemaju status nacionalne manjine. Istraživanja javnog mnjenja u Italiji pokazuju da Romi predstavljaju negativnu asocijaciju za mnoge Italijane. Romi su marginalizovani u skoro svim italijanskim gradovima. Prema informacijama Odbora o ljudskim pravima italijanskog Senata, ogromna većina Roma živi u nehumanim uslovima u okviru kampova. Više od 40% Roma koji tamo žive nema nikakvo obrazovanje. Mnogi kampovi nemaju sistem odlaganja otpada, struju i snabdevanje vodom. Ova naselja često nemaju plansku dozvolu i nalaze se na periferiji velikih italijanskih gradova, što lokalne vlasti tolerišu. Neki su tu već dvadeset godina.

PRIMER ČEŠKE REPUBLIKE:

Raspirivanje mržnje prema Romima je uobičajeno u Češkoj Republici. Romi se otvoreno vređaju i zlostavljaju od strane rasista, a tamo mogu da se čuju čak i skandiranja poput „gas za Cigane“.

Češka je ukorena od strane Evropskog suda za ljudska prava još davne 2006. godine za segregaciju romske dece, koja su upisivana u škole za decu sa teškoćama u učenju.

U jednoj studiji češkog Ministarstva prosvete tvrdilo se da 75% romske dece koja pohađaju takve škole ima neku vrstu teškoće u učenju. Organizacije za ljudska prava oštro su osudile ovu studiju, smatrajući njene ocene lažnima. Mnogoj deci potrebna je dodatna podrška kako bi poboljšali veštine čitanja i izražavanja, a ova potreba proizilazi

iz njihove društvene marginalizacije. Romska deca se mogu brzo integrisati ukoliko postoji podrška posebno obučениh nastavnika. Do danas, međutim, Češka je angažovala samo 250 takvih nastavnika. Na postupke češkog Ministarstva prosvete takođe utiču predrasude raširene među većinskim stanovništvom, koje ne želi da vidi romsku decu u redovnom obrazovanju.

SITUACIJA NA BALKANU:

U zemljama kao što su Bugarska, Mađarska, Letonija, Litvanija, Rumunija i Slovačka samo 42% romske dece završi osnovno obrazovanje. Prosek za sve građane EU je 97,5%. Očekivano trajanje života Roma u EU je deset godina manje od proseka za stanovništvo u celini. U mnogim evropskim zemljama, Romi su isključeni iz sistema zdravstvene zaštite i primorani da žive na marginama društva. To je potpuno neprihvatljivo i nekompatibilno sa politikom ljudskih prava država članica EU.

To je razlog zašto sve ove godine pozivamo sve zemlje EU da usvoje nacionalne strategije za poboljšanje položaja Roma.

Vlade Albanije, Bugarske, Hrvatske, Češke, Mađarske, Makedonije, Rumunije, Srbije i Slovačke potpisale su zajedničku deklaraciju kojom su dekadu od 2005. do 2015. godine proglasile dekodom integracije Roma. Ovo je praćeno nizom političkih i finansijskih mera. Jedan važan instrument bio je uspostavljanje obrazovnog fonda za Rome, koji je raspolagao znatnim sredstvima. Do danas, međutim, ove inicijative nisu uspele da pomognu poboljšanju položaja Roma u Evropi. Studija Instituta za otvoreno društvo iz 2008. godine, na primer, otkriva niz problema sa finansiranjem romskih projekata u novim državama članicama EU. U mnogim slučajevima to je povezano sa činjenicom da se mnoge mere sprovode bez potrebnog uključivanja romske zajednice. Takođe postoji nedostatak strateškog opredeljenja koje bi moglo dovesti do dugoročnog napretka.

PRIMER SRBIJE:

Pro Asyl jasno naglašava veoma težak položaj Roma u Srbiji. U opisu uslova u kojima žive Romi u Srbiji ova organizacija kaže:

„Videli smo neformalna naselja u kojima su se ‘kuće’ sastojale samo od kabastog otpada i kartona. Videli smo gradska romska naselja koja postoje već godinama a da nikada nisu priključena na javni kanalizacioni sistem. U više navrata smo čuli da je hroničnim bolesnicima odbijen zahtev za izuzeće od participacije za lekove. Videli smo kako je uvođenje jednog složenog i skupog sistema zatvaranja kanti za javni otpad opljačkalo zarade sakupljača otpada u Beogradu.“

„Saznali smo da je deo naselja koje smo posetili očišćeno i uništeno buldožerima pod policijskim nadzorom nekoliko nedelja pre naše posete. Gradska uprava je u medijima to predstavila kao čišćenje ilegalnog smetlišta.“

„Ljudi su nam rekli da su iznova i iznova izloženi fizičkim napadima i uvredama u rasističkim incidentima i da policija praktično nikada ne podiže optužnice. Upoznali smo ljude koji su nam gotovo u prolazu rekli o svojim dedovima koji su bili deportovani u Nemačku tokom nacističke okupacije i nikada nisu dobili obeštećenje.“

Činjenica da Romi u Srbiji i mnogim drugim zemljama istočne Evrope trpe ogromnu rasnu diskriminaciju nije ništa novo. Zvanični izveštaji, kao što je izveštaj Komiteta UN za eliminaciju rasne diskriminacije i komesara Saveta Evrope za ljudska prava, kao i brojni izveštaji nevladinih organizacija svedoče o sistematskoj marginalizaciji Roma, koja dovodi do siromaštva u meri koja je opasna po život.

Tvrdnja zemalja EU da je Srbija „sigurna zemlja porekla“ predstavlja namerno oglušenje o međunarodne sporazume.

Nakon što je Srbija proglašena sigurnom zemljom porekla u novembru 2014. godine, Upravni sud regije Baden-Württemberg u presudi iz jula 2015. godine utvrdio je da je zakonodavac „pažljivo ispitao kategorizaciju Srbije kao sigurne zemlje porekla“. U presudi se tvrdi da tamo ne postoji državni progon Roma. Iako se u pojedinačnom slučaju može doneti odluka u korist tražioca azila, u tom slučaju on bi morao da jasno dokaže da mu u Srbiji pretili progon.

Moramo zajednički stati na put diskriminaciji Roma. Leva politika je nezamisliva bez čvrste politike podrške manjinama i potlačenima.

Die Linke će nastaviti da se bori:

- Da se proglašavanje „sigurnih zemalja porekla“ odmah okonča. Ovaj koncept krši međunarodno pravo i ugrožava pravo na azil;
- Da se odmah zaustave sve deportacije Roma iz svih evropskih zemalja;
- Da sve zemlje EU predstave svoju nacionalnu strategiju za promociju prava Sintija i Roma i da odrede dovoljno budžetskih sredstava za postizanje relevantnih ciljeva;
- Da svi oblici diskriminacije Roma budu krivično gonjeni kao i da se u školama obezbedi bolja nastava o sudbini i istoriji Roma kako bi se prekinulo stvaranje predrasuda u evropskim zemljama;
- Da Romi mogu da ostvare pravo na obrazovanje tako što imaju jednak pristup svim oblicima školskog i univerzitetskog obrazovanja;

- Da se okonča sistematska segregacija romske dece njihovim upisivanjem u specijalne škole ili posebna romska odjeljenja;
- Da se kreiraju programi socijalnog stanovanja u svim zemljama tako da obuhvate sve grupe stanovništva i da se okonča izolacija Roma smeštanjem u odvojene romske kvartove;
- Da se Romima obezbedi jednak pristup tržištu rada i da se okonča diskriminacija na tržištu rada;
- Da se okonča sistematsko isključivanje romske zajednice iz usluga zdravstvene nege.

Uspeh leve politike će se meriti po tome kako se borimo za manjine. Ako levica ćuti, ako se manjine diskriminišu ili marginalizuju, ako levica ne dovodi u pitanje rasne predrasude i ako se u svojim dugoročnim ciljevima odlučno ne stavlja na stranu manjina, onda to nije politika levice.

Zato vas molim da koristite sva raspoloživa sredstva kako bismo stali na put sramotnoj isključenosti Roma u Evropskoj uniji.

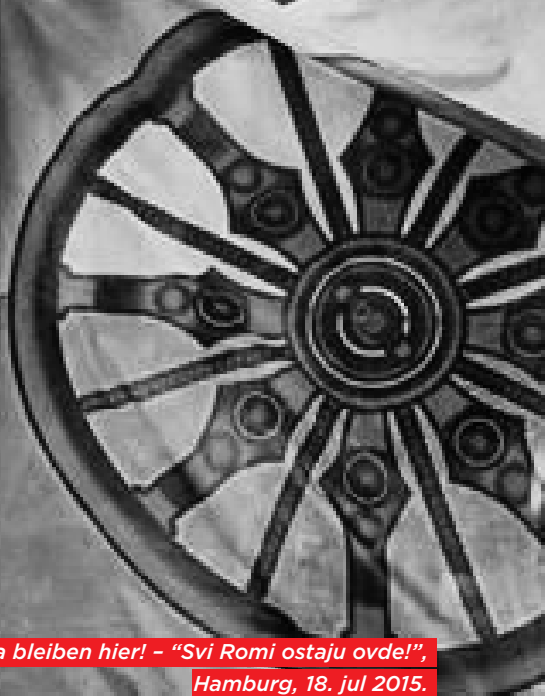

Arbeits
Erlaub
nisse
für al

Arbeits
Erlaub
nisse
für al

§§§§

Arbeits
Erlaub
nisse
für al

*Demonstracije "Alle Roma bleiben hier! - "Svi Romi ostaju ovde!",
Hamburg, 18. jul 2015.*

ICH BIN
DISKRIMINIERT

WINTERARCHIE
STOPP FÜR
ROMA

= SOLIDARITÄT
= MIT DEN
FLÜCHTLINGEN

WIR KEIN
TIER
SIND

Otporoma - Roma Revolution demonstracije u Dizeldorfu,
9. novembar 2015.

Okvir Evropske unije za inkluziju Roma: Zašto je postignuto tako malo

Lorenz Krämer

Iako je Evropska unija stekla nadležnost da pravno uređuje pitanja diskriminacije zasnovane na rasi ili etničkoj pripadnosti još stupanjem na snagu Ugovora iz Amsterdama, pitanje položaja Roma u okviru EU došlo je na visoku poziciju političke agende tek desetak godina kasnije, u drugoj polovini 2000-ih. Usvajanjem Okvira EU za inkluziju Roma napravljen je prvi put nešto formalniji okvir za rešavanje diskriminacije i svakodnevnih životnih problema koje diskriminacija prouzrokuje, a sa kojima se mnogi Romi danas još uvek suočavaju.

U ovom tekstu daću grub opis toga kako je ovaj EU okvir zamišljen, a zatim kratku diskusiju o nekim problemima, kako u zamisli tako i implementaciji ovog okvira. Ovi problemi nisu specifični samo za oblast praktične politike u ovoj oblasti, nego se mogu prepoznati i u širem spektru aktivnosti Evropske komisije.

Ovaj Okvir, koji se takođe često naziva i Okvirna romska strategija (Roma Framework Strategy), nije u strogom smislu obavezujući zakon Evropske unije. To je više polu-obavezujući dogovor između Komisije i vlada zemalja članica EU da će ostvariti određene ciljeve, u kombinaciji sa mehanizmom izveštavanja Komisiji od strane vlada, a zatim i procenom same Komisije o onome što je postignuto. Formalno usvojen od strane Evropskog saveta u junu 2011. godine, on u suštini sadrži četiri cilja praktične politike, a to su borba protiv diskriminacije i rešavanje problema u zapošljavanju, školovanju, zdravstvu i stanovanju. Malo drugačije rečeno, ona se svodi na borbu protiv nezaposlenosti, smanjenje ranog napuštanja školovanja i borbu protiv segregacije u školama, poboljšanje pristupa zdravstvu i stanovanju. Sve zemlje članice EU trebalo bi da usvoje svoju nacionalnu strategiju inkluzije Roma, koja onda mora i da se realizuje. Do leta 2012. godine, sve zemlje članice su usvojili neku vrstu sopstvene strategije.

Na način koji je tipičan za EU, Okvir zahteva integrisani pristup. To u suštini znači da u relevantnim oblastima u kojima države članice sprovode (obavezujuće) evropsko pravo, treba da postoji neka vrsta horizontalne koordinacije na nacionalnom nivou između resornih ministarstava, kao i vertikalna između vlada i Komisije. U ovom slučaju to znači da zemlje članice treba da uspostave nacionalne kontakt tačke kako bi se napravila takva koordinacija u oblasti anti-diskriminacionih politika i korišćenja sredstava EU.

Naravno, sve ovo savršeno ima smisla. Svaka evropska zemlja ima specifičnu situaciju, tako da rešenja moraju biti prilagođena toj situaciji i naravno ovo mora da uradi svaka zemlja za sebe. Koordinacija između različitih oblasti praktične politike očigledno je potrebna. Nove stambene jedinice za porodice su lepo rešenje, ali postoji li škola u tom kraju, bolnica, autobuska stanica? Ako ne, rizikujete da dođe do produbljivanja segregacije onda kada u stvari želite da je okončate. I naravno, ovo zahteva proveru. Zato vam je potreban mehanizam monitoringa i evaluacije, follow-up aktivnosti itd. Ako to ne uradite, uglavnom ćemo imati prazna obećanja.

U cilju poboljšanja učešća civilnog društva u formulisanju i sprovođenju politika, Komisija ohrabruje i finansijski podržava nevladine organizacije i stvaranje takozvanih platformi. One su u osnovi zamišljene da deluju kao strukture u okviru kojih organizacije civilnog društva koje su aktivne u određenoj oblasti mogu da se sreću, umrežavaju i koordinišu svoje napore da utiču na politike. Ponovo, na prvi pogled, veoma dobra ideja, jer organizacije koje efektivno učestvuju mogu dobiti bolji pristup fondovima, čime se omogućava njihov rast, a samim tim i veći uticaj. Takođe, predviđa se stvaranje nacionalnih platformi.

Pitanje je, dakle, šta je pošlo naopako? Nakon svega, u odnosu na 2011. godinu, ne postoji ni jedna zemlja u Evropi za koju možete reći da beleži neko značajno poboljšanje u uslovima života u romskim zajednicama. Ovo je, naravno, statistička tvrdnja koja ne govori ništa o pojedinačnim slučajevima. Samo kaže da ne postoji ozbiljno opšte poboljšanje uslova. Neke stvari su postale tu i tamo bolje, a druge gore, ali na kraju krajeva tako malo se promenilo da možemo dovesti u pitanje da li je to uopšte bilo vredno tolikog poduhvata.

Prvo zapažanje jeste sledeće: Jedna takva strategija bila bi u stanju da poboljša stanje stvari samo pod uslovom da postoji stvarna, istinita i iskrena posvećenost ciljevima, odnosno ovde pitanju uključivanja Roma. Ako postoji nedostatak političke volje u okviru vlade ili vlada, ne može se postići nikakav stvarni napredak. Taj problem se ne može rešiti uspostavljanjem kontaktnih tačaka ili zahtevom za poboljšanje koordinacije između ministarstava. Ovo je na neki način očigledno, ali igra glavnu ulogu kada je u pitanju tema inkluzije Roma: u političkom okruženju u kome se značajan broj glasova može osvojiti na osnovu rasističkih komentara i zahteva, problem isključivanja i diskriminacije čitavog jednog dela stanovništva mnogo je više od pukog birokratskog pitanja.

Drugo zapažanje odnosi se na monitoring i evaluaciju. Kada se pogledaju izveštaji Komisije, vidimo da oni uglavnom nabrajaju mere koje je određena zemlja sprovela i to kombinuju sa nekim statističkim pregledom razvoja indikatora, kao što su brojke o stopi nezaposlenosti ili pohađanju škole. Takav preterano opšti pristup, međutim, ne daje pouzdane uvide u efikasnost mera i politika koje se sprovode u toj zemlji. Ironično, ono što izgleda da ti izveštaji pokazuju jeste da je ukupan efekat veoma mali i da u statističkom smislu on nije značajan. S druge strane, to se ne uzima kao pouzdan pokazatelj činjenice da ono što je urađeno ima nimalo ili vrlo malo efekta. Ovo predstavlja još jedan truizam: da se na Rome odnosi čitav niz politika u jednoj zemlji ali da one nisu direktno namenjene njima. Posebno su politike štednje poslednjih godina u nekim zemljama imale veoma veliki uticaj na uslove života celokupne populacije, što je često najteže pogodilo najugroženije grupe. U krajnjem slučaju, to znači da mi ne znamo da li napretka nije bilo zbog toga što su politike neefektivne ili zato što su se sukobile sa merama štednje, kao što su smanjenje ulaganja u socijalnu zaštitu ili zdravstveni sistem.

Treće opažanje odnosi se na platforme civilnog društva. Romska platforma se ne razlikuje od ostalih platformi civilnog društva u smislu opasnosti od zavisnosti od sredstava EU onih organizacija koje učestvuju u platformi. Sa celokupnom strukturom koja u krajnjoj meri jeste forum za dijalog između Komisije i civilnog društva, gde je Komisija ta koja donosi odluke o finansiranju, postoji negativan odjek na kritike od strane civilnog društva. Tako, na kraju dolazi do toga da civilno društvo preuzima zvanične diskurse Komisije, a ne obrnuto. Ne znači da mora biti ovako u svakom slučaju, ali znači da linija između osnaživanja i kupovine dogovora može biti veoma tanka. Komisija tu ipak ima prednost. Uticaj civilnog društva ostaje ograničen i kontrolisan, što ide u korist legitimitetu rada Komisije.

Dva su zaključka koja se mogu izvesti iz gore navedenog. U pristupu koji je usmeren na jednu etničku manjinu, često se ne uzima u obzir svakodnevna diskriminacija i rasizam koji su prisutni u EU a i šire. Iako ima smisla korišćenje mera usmerenih na jednu određenu grupu, pitanja diskriminacije i rasizma tu se ne mogu ostaviti po strani. Nerešavanje ovih pitanja znači ignorisanje jednog od osnovnih uzroka užasnih uslova u kojima mnogi Romi u Evropi žive danas. Da stvar bude još gora, postoji povratni rizik da se legitimizuju rasistička ili šovinistička osećanja i promovisanje segregacije u kreiranju politike.

Međutim, ciljana podrška ranjivim i ugroženim grupama kao i pozitivna diskriminacija može i treba da se koristi. Ali ona mora da bude usklađena sa mejnstrim politikama ukoliko ne želimo rizik od stvaranja odvojenih režima za Rome i sve ostale. Takođe, potrebno je suočiti se sa problemom međusobnog isključivanja određenih ciljeva praktične politike, kao što je to slučaj na primer sa merama štednje.

Zaključno možemo reći da i platforme civilnog društva i mehanizmi praćenja i izveštavanja imaju efekat stvaranja nečeg što bismo mogli nazvati tehnokratska hegemonija Evropske komisije. Fokusirajući se na statistički razvoj i na mere i politike koje „rade posao“, esencijalno važan deo političkog diskursa sklonjen je iz zvaničnih diskusija. Pomenuti uticaj na finansiranje civilnog društva dodatno je pogoršao situaciju. Treba napomenuti da nijedan od ova dva zaključka nije nešto što se odnosi samo na Rome ili Okvirnu romsku strategiju. Civilno društvo verovatno nema mnogo izbora osim da se uključi u rad platformi i dijalog sa Komisijom, ali ne bi trebalo da se zadrži samo u toj niši. Mnoge situacije i problemi mogu se izbeći angažovanjem usmerenim na mejnstrim politike i uticajem na mejnstrim diskurs.

Antifašizam danas

Zoran Petakov

PROTIV ČEGA SE BORIMO

Fašizam nije završio svoj istorijski put sa postavljanjem sovjetske zastave na zgradu Rajhstaga 1945. godine u Berlinu. Naprotiv, iako je o fašizmu mnogo pisano i mnogo rečeno nikada nije na odmet ponoviti šta je fašizam, iz kojih društvenih uslova nastaje, kakva je njegova vizija društva i kakav je položaj pojedinih društvenih grupa u okviru te vizije. Važno je stalno ukazivati na društvenu ulogu koju fašizam ima u društvu. Prihvatajući onu klasifikaciju po kojoj blok političke desnice sačinjavaju liberalna, konzervativna i reakcionarna orijentacija, fašizam možemo odrediti kao oblik reakcionarne politike koji podrazumeva ideal totalitarnog ustrojstva države do koga se dolazi putem organizovanja masovnog nacionalističkog autoritarnog pokreta sa elementima terora, baziranog na usklađivanju interesa sitne buržoazije i krupnog kapitala, uz ideološku kombinaciju rasizma, antisemitizma, antikomunizma, militarizma i neotradicionalizma.

„Fašizam je otvorena teroristička diktatura najreakcionarnijih, najšovinističkih i najimperijalističkih elemenata finansijskog kapitala.“

Ova definicija fašizma izgovorena od strane generalnog sekretara Kominterne Georgi Dimitrova na njenom sedmom kongresu 1935. godine, jedna je od najeksponiranijih i, ako i ne u potpunosti precizna, otkriva suštinu fašizma. Fašizam je pokušaj vladajućih klasa

da sačuvaju svoje privilegije u trenucima kada liberalizam koji priznaje političku, ali ne i ekonomsku jednakost ljudi dovede društvo do krajnjih antagonizama. On teži tome da te antagonizme umiri ukidanjem političkih sloboda i jednakosti svih građana. Fašizam je kao državni poredak, u prvoj polovini prošlog veka, bio rezultat krize kapitalističkog sistema, ali istovremeno i pokušaj njegovog spasavanja. Da bi fašizam došao do vlasti, pored razvijenog fašističkog pokreta u društvu i prijemčivosti tih ideja velikom broju ljudi, dakle, snažnije legitimacijske osnove, mora postojati i želja vladajuće klase, pre svega predstavnika krupnog kapitala za savezom sa fašizmom.

KAKO SE BORIMO

Nasuprot fašizmu, stajao je i stoji **antifašizam** kao pokret, nastao dvadesetih godina XX veka, koji uključuje sve pojedince i organizacije u svetu koji su se pre, tokom i posle Drugog svetskog rata borili i još uvek bore protiv fašističkih i rasističkih ideja.

Pre početka rata 1939. godine, antifašizam je bio izrazito antiratni i pacifistički pokret, jer je fašizam podrazumevao rat, pa je prirodno antifašizam zastupao ideju mira. Međutim, kada je rat počeo, antifašizam zastupa izrazito borbenu poziciju, tj. da se fašizmu mora suprotstaviti silom i da se on samo u ratu može konačno poraziti. Iz tog vremena je ostala čuvena rečenica antifašista: „Mir će biti totalan ili ga neće biti“, ali je i utvrđena maksima da je samo aktivni i borbeni antifašizam smislen i istorijski utemeljen. Vojna pobeda nad fašizmom 1945. godine nije zauvek zatvorila vrata pred tendencijama fašizacije.

REAKTIVNI - PACIFISTIČKI - LIBERALNI ANTIFAŠIZAM

Ovaj oblik antifašizma je antifašizam liberalnih i levoliberalnih političkih pokreta i partija. Njegova suština je u moralnoj osudi fašizma kao pokreta i u oslanjanju na državne strukture (policiju i političku strukturu) u rešavanju problema eskalacije fašizma. Najpoznatiji primer ovakvog antifašističkog organizovanja je Anti-naci Liga i pokret Rock against racism nastao sedamdesetih godina prošlog veka u Engleskoj. Pokret se nije održao jer su fašisti iz Nacionalnog fronta fizičkim nasiljem sprečavali i prekidali događaje koja je ova grupacija organizovala.

MILITANTNI AKTIVNI LEVIČARSKI ANTIFAŠIZAM

Militantni antifašizam je oblik antifašizma kojim se zagovara i korišćenje nasilja protiv fašizma. U okviru antifašističkog pokreta, pojam militantni antifašizam je često korišćen kao kontrast liberalnom antifašizmu. Fašisti se fizičkim prisustvom na ulici često oslanjaju na nasilje. Militantni antifašisti su obično ljudi koji podržavaju klasnu borbu i vide fašizam kao anti-radnički politički sistem.

Ovaj oblik antifašizma nastaje sedamdesetih godina u Engleskoj, Italiji, Nemačkoj. Militantni aktivisti nameravali su da razviju strategiju koja će onemogućiti fašistima da otvoreno deluju unutar bele radničke klase same po sebi. Šta više, umesto da se orijentiše na žrtve fašizma, militantna strategija sve više je usmeravana ka potencijalnim fašističkim regrutima:

„Zadatak AFA-e je da se ne zadovolji samo pukim suprotstavljanjem organizovanim fašističkim bandama, već da preseče prilog regruta na samom izvoru: na tribinama, koncertima, u supkulturi, u navijačkom pokretu, na univerzitetu, rečju svuda gde fašisti regrutuju nove članove svojih organizacija. Moramo rat da prebacimo na teren fašista“, kaže se u jednom od proglašenja Anti-fašističke akcije Engleske.

Militantni antifašisti su tada organizovali tzv. autonomne grupe, nazvane tako jer su sa jedne strane delovale autonomno i nezavisno u odnosu na postojeći politički establišment i ostale antifašističke aktiviste, a sa druge nisu želeli da imaju nikakve veze sa represivnim organima države jer su (ispravno) smatrali da oni štite fašiste. Tada nastaje izraz autonomni antifa, kojim se militantni antifašistički aktivisti i danas služe.

Posle raspada sistema realno postojećeg socijalizma u zemljama bivšeg istočnog bloka dolazi do uspona ekstremne desnice i normalizovanja fašizma na teorijskom i praktičnom nivou. Tome su najviše doprineli proces istorijskog revizionizma (normalizacije fašizma) i kriminalizacije antifašizma kao i usvajanje teorije o totalitarizmu.

ZA ŠTA SE BORIMO

Antifašisti se ne bore protiv fašizma da bi se održao politički status quo. To je zbog toga što svaka dugoročna strategija, pozivanje na zdrav razum ili savest nikada neće poraziti rasističke stavove, naročito u područjima gde vlada ekstremno siromaštvo. Za militantne aktiviste, centralno pitanje bilo je za šta, odnosno za koga se antifašistička akcija bori. Mi postojimo kako bi se suprotstavljali fašističkim idejama, aktivnostima i organizacijama, ma gde se one javljale i ma kako one delovale.

Ono što nas karakteriše jeste upotreba širokog spektra taktičke improvizacije, jer verujemo da je veoma važno suprotstaviti se fašizmu na fizički način, kao što je neophodno boriti se protiv njega i ideološki. Mi sa fašizmom imamo politički, ideološki i moralni konflikt, a suprotstavljamo mu se svim sredstvima. Braneći se od represije i štiteći se od fašista gradimo okruženje potrebno za revolucionarnu politiku.

Moguće je da postoje različiti putevi do revolucije, ali autonomni antifa pokret je jedinstven u svojoj borbi protiv nacionalnih država i kapitalizma. Antifašizam je neprekidna borba za ljudsko dostojanstvo. Militantni antifašisti teže da promovišu radikalnu anti-kapitalističku transformaciju društva, pre nego što bi se upustili u odbranu postojećeg stanja liberalne demokratije.

UJEDINJENI FRONT LEVICE

Neophodnost relevantnog političkog organizovanja levice naprosto je nužna jer fašističke snage socijalnom demagogijom i skretanjem pažnje s pravog uzroka materijalne bede u kojoj radnička klasa i siromašni egzistiraju, koristi prostor političkog spektra koji je upražnjen nepostojanjem autentične levice. Neki od levičarskih aktivista smatraju da su fašisti danas marginalizovani i da je borba protiv fašizma gubljenje vremena te da se treba fokusirati na suprotstavljanje Vladi odnosno vladajućoj političkoj eliti.

Militantni antifašisti smatraju da je nemoguće ostati van sukoba sa ekstremnom desnicom, jer i to jeste veoma bitan deo antikapitalističke borbe. Ako se ne suprotstavimo grupama kao što su „Srbska Akcija“ ili „Krv i čast“, kako ćemo ih poraziti? Ako ih ne možete poraziti kada su slabi, kako se možete nadati da ćete ih poraziti kad postanu jaki? Ako levica nije dovoljno jaka i odlučna da pobedi njih, kako je moguće čak i samo pričati o suprotstavljanju državi?

Kao zaključak može se podvući da organizovani fašizam u Srbiji nastavlja da bude politička rezerva terora, koja vladajućim slojevima može poslužiti za amortizovanje talasa socijalnog nezadovoljstva tokom perioda stabilizacije kapitalističkog sistema. Dokle god se u udžbenicima istorije bude govorilo o dva pokreta otpora, o četnicima kao antifašistima, o Ljotiću i Nediću kao velikim rodoljubima koji su u kritičnim momentima spasavali srpski narod, o Nikolaju Velimiroviću kao najvećem Srbinu posle Svetog Save, u Srbiji će cvetati i razvijati se neonacizam, klerofašizam i desni ekstremizam.

Antifašizam nije samo reč kojom se legitimiše demokratsko delovanje, nije samo mahanje zastava na ulicama i nije samo zabranjivanje neonacističkih organizacija. To je temeljni humanistički sistem vrednosti koji mora biti osnov svakog društva koje pretenduje da sebe nazove demokratskim, to je sistem vrednosti koji mora biti prihvaćen u društvu u potpunosti.

ITIFAŠISTIČKA
AKCIJA
VI SAD

**PROTIV FAŠIZMA
SVIM SREDSTVIMA!**

Antifašistički protest povodom neonacističkog okupljanja u Novom Sadu,

11. oktobra 2008.

Portret Romkinje iz Frankfurta

Zbog čega je danas važno poznavati, razumeti i živeti feminizam?

Lidija Vasiljević

Feministički pokret se najčešće naziva "pokretom za oslobođenje žena", mada je on i skup ideja, teorijskih uporišta, misli i akcija koji teže promeni tradicionalnog određenja odnosa nejednakosti među polovima. Zbog složenosti, višeznačnosti i razlika koje, kako u teoriji tako i u feminističkoj praksi, uporno opstaju (i rađaju nove sporove) možemo zapravo govoriti o *feminizmima* pre nego o jednom kohezivnom pokretu ili ideji.

Kao i druge manjinske grupe, žene su morale da svoja prava izbore postepeno, kroz političku borbu. Za razliku od veoma čvrste platforme za političku borbu rasnih ili nacionalnih manjina, žene su kao manjinska kategorija same po sebi kompleksne. Kategorija žene ne denotira jedan identitet i samim tim ukoliko jednu manjinsku grupu čini mnoštvo najrazličitijih identiteta, postavlja se pitanje zajedničkih imenitelja koji bi bili ujedinjujući element u borbi za ostvarivanje prava. Za razliku od drugih manjinskih grupa, žene su većinom morale da se okrenu protiv pripadnika većinske grupe u sopstvenoj porodici.

KRATKA ISTORIJA RAZVOJA FEMINISTIČKOG POKRETA

Prvi talas feminizma – osvajanje prava glasa

Razvoj statusa političkog subjekta kod žena tekao je uporedo sa razvojem građanskog društva. Borba za osvajanje prava glasa predstavljala je simbolično otvaranje „javne sfere” (do tada tabuizirane za žene) kao prvi formalni nivo izjednačavanja sa pravima muškaraca. Preteču u političkoj emancipaciji žena u Evropi označava „Deklaracija prava žene i građanke” Olympe de Gouges, francuske književnice i osnivačice ženskih političkih kružoka, čije zalaganje za osvajanje javne sfere nastavlja Mary Wollstonecraft, koja je upamćena kao rodonačelnica liberalnog feminizma. Ovaj vid borbe jasno se artikuliše kroz formiranje prvog Udruženja sifražetkinja 1867. godine u Engleskoj, dok je u Americi organizovani ženski pokret prvi put ujedinjen 1848. godine donošenjem Konvencije o slobodama i pravima žena.

Drugi talas feminizma – pitanje roda

Potrebu za drugim talasom feminističkog pokreta teorijski je najavila Simone de Beauvoir svojim *Drugim Polom*. Teorijska utemeljenja ženskog političkog subjektiviteta pojavljuju se paralelno sa već prisutnim političkim zahtevima. Drugi talas feminizma kao svoj produkt donosi posmatranje roda kao analitičke kategorije. Proučavanjem i definisanjem roda u okvirima feminističke teorije bavile su se feminološka antropologija, sociologija i psihologija, gde su iskustvo i značenje ženskog roda bili u centru izučavanja. Veoma su važne prvobitne borbe protiv redukcionizma koji je toliko dugo vremena suvereno vladao u društvenim i prirodnim naukama. Jedan od najznačajnijih doprinosa savremenoj feminističkoj političkoj filozofiji predstavlja rasprava Carole Pateman *Polni ugovor*. Ova rasprava je najozbiljnije preispitivanje teorija društvenog ugovora sa feminističke tačke gledišta.

Treći talas feminizma – raznorodnosti i sporenja

Jednakost žena i muškaraca je zakonski bila priznata, ženama je omogućeno jednako obrazovanje; zakonom je, bar formalno, zabranjena diskriminacija u zapošljavanju, a u većini zapadno-evropskih zemalja liberalizovan je postupak razvoda i legalizovan abortus. Međutim, s tim nominalno ostvarenim pravima, tzv. “žensko pitanje” nije skinuto s dnevnog reda i upravo tokom sedamdesetih godina otvara se tema - na koji način je subordiniranost žena ostala sistemski problem.

Treći talas feminizma u skladu sa postmodernističkim vremenom karakteriše raznorodnost. Brojne su teorije, a feministkinje ponekad stoje na potpuno suprotnim gledištima, te se ponekad čini da su razlike među njima nepremostive. Politički raspon neofeminističkih pokreta je takođe veoma širok. U njegovim okvirima mogu se naći različiti ideološki koncepti, teorijske tendencije kao i politički ciljevi.

KARAKTERISTIKE FEMINIZMA KAO SOCIJALNOG I POLITIČKOG POKRETA

Postoje brojne zajedničke osobenosti feminističkog aktivizma kao što su preplitanje teorije i prakse uz teškoću razlučivanja njihovih granica, preklapanje ličnog i profesionalnog, nehijerarhijski način organizovanja, princip solidarnosti i negovanje jake individualnosti njenih akterki.

1. Razlike političkih uporišta

Liberalni feminizam (progresivni i mejnstrim) bori se za reforme i poboljšanje položaja žena u okvirima kapitalističkog društva. *Radikalni feminizam*, među koji spada i queer pokret i lezbejski feminizam ima fokus na uklanjanju muške dominacije kao vidu društvene dominacije. *Levi feminizam*, *socijalistički feminizam*, *anarho-feminizam* smatraju da promena podrazumeva ukidanje kapitalizma i klasnu borbu.

2. Teorija i praksa / aktivizam ili nauka

Razvoj *grass roots* aktivizma i borba za prava žena na terenu (organizovanje akcija, protestnih skupova, rad u sigurnim ženskim kućama, radionice, grupe samopomoći itd.) tekao je paralelno s nastankom feminističke teorije čije je formalno uporište postala oblast studija roda i srodne discipline.

3. Javno / privatno tj. vidljivost / nevidljivost feminističkog pokreta

Feministkinje takođe kritikuju uobičajenu konceptualnu podelu na privatno i javno (političko) i pokazuju da je ona više plod zainteresovanog konstruisanja nego neutralna slika stvarnosti. Država, kao i sveprisutna patrijarhalna ideologija, uvlače se u porodicu, a s druge strane mnoga "privatna" pitanja – abortus, kontracepcija, zdravlje, briga o deci, seksualno uznemiravanje – koja se doživljavaju pre kao moralna nego kao politička, u stvari jesu duboko politička. Pitanje savremenog feminizma jeste i pitanje vidljivosti, saradnje s drugim društvenim pokretima i pitanja odnosa javno/privatno u sferi samog feminističkog pokreta.

DOPRINOSI FEMINIZMA

Među mnogobrojnim doprinosima feminizma su i uticaj na nauku, književnost, politiku, kulturu i mnoge druge oblasti života i svakodnevice. Feminizam upućuje na sveprisutni androcentrizam, koji predstavlja pogrešnu univerzalizaciju maskulinog, gde se iza pojma ljudskog bića uvek krije muškarac i sve teorije se zasnivaju na obrascu duboko prikrivenog isključenja femininog.

Feminizam ima uticaj na *politike mentalnog zdravlja*, psihoterapiju i savetovanje kroz razvoj grupne psihoterapije, grupe samopomoći, kroz praktikovanje neopresivnog i rodno inkluzivnog pristupa.

Feminizam ima doprinos i u oblasti kritika književnosti. Ginokritika je poseban pristup književnosti koju su pisale žene. Cilj tog pristupa jeste da se utvrde zajedničke odlike takve književnosti i rekonstruiše njena tradicija.

Kao noviji feministički pravci izdvajaju se i *ekofeminizam* i *sajber-feminizam*.

Queer pokret/teorija zasnivaju se na delima feminističkih i postmodernih teoretičara i teoretičarki, među kojima su najznačajniji Michel Foucault, sa pregledom istorije seksualnosti i teorijom o diskursu, i Judith Butler sa njenom teorijom o performativnosti roda.

U okviru *sociologije*, feminističke teme vezuju se za istraživanje položaja žene u društvu i za žensko iskustvo.

Unutar *feminističke filozofije* možemo govoriti i o podeli u dve velike grupe teorija: kritički feminizam i teorije razlike.

ISTORIJA RAZVOJA ŽENSKOG POLITIČKOG AKTIVIZMA NA NAŠEM PODRUČJU

Prve ženske nevladine organizacije u Jugoslaviji počele su sa radom 1864. godine, ali period pre, u toku i nakon Drugog svetskog rata bio je period prepoznatljiv po izuzetno jakom ženskom pokretu. Antifašistički pokret žena nastavio je rad na ostvarivanju programa predratnog ženskog pokreta.

U jesen 1978. godine u Beogradu je održan prvi internacionalni feministički skup „Drug-ca žena“ koji je na dalje inspirisao grupu beogradskih feministkinja da se od 1979. neformalno sastaju jednom nedeljno u Studentskom kulturnom centru pod imenom **Žena i Društvo**. Grupa se aktivno bavila problemima diskriminacije, nasilja nad ženama, polnim stereotipima, pitanjima roda i ženskog identiteta. Osnovana je mreža feminističkih grupa u tadašnjoj SFRJ sa ciljem razmene iskustava feministkinja iz Zagreba, Ljubljane i Beograda, koja je pokrenula osnivanje mnogih drugih grupa: SOS telefon za žene i decu, žrtve nasilja, 1990. godine; grupe Ženski lobi, Ženski parlament, Žene u crnom protiv rata, 1991. godine; Centar za ženske studije, istraživanja i komunikaciju 1992. godine.

Feministička grupa Žena i društvo se registruje 1997. godine pod imenom Asocijacija za žensku inicijativu i nastavlja sa širenjem svoje osnovne ideje (poboljšanje kvaliteta života žena) jačanjem ženskog aktivizma, stvaranjem grupa i organizovanjem žena. Od 1992. godine formira se Centar za ženske studije, u početku kao alternativni program da bi zatim 2005. godine postao deo poslediplomskih studija na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Formiraju se i Incest trauma centar, Autonomni ženski centar, Žene na delu i druge organizacije.

Ono što se može smatrati velikim doprinosom NVO aktivizma jeste obavljanje nekoliko važnih funkcija istovremeno: rad na projektima sa korisnicima usluga, edukovanje javnosti

o ženskim pitanjima, širenje ideja feminizma, razvijanje alternativne političke scene, pružanje psihosocijalne podrške ženama i umrežavanje sa drugim grupama.

Krajem 2000-tih dolazi do osipanja novih inicijativa i ukрупnjavanja projekata, koji se mahom okreću pitanju nasilja nad ženama i otvaranju inicijativa za žensko preduzetništvo.

Pitanje roda i levice otvara se projektima (poput Ženskog INDOK centra) emancipacije kroz edukaciju i otvaranje prostora za kritičko mišljenje i preispitivanje opusa socijalnih pokreta sa posebnim osvrtom na feminizam na prostorima bivše Jugoslavije. Tema roda i levice, zapostavljena i obojena mnogim predrasudama, dobija konačno svoj glas i na feminističkoj sceni. Ženski prostor (Niš) pokreće škole feminizma, a udruženje STRIKE kreće da se bavi pitanjem sindikalne ženske borbe.

Alternativni aktivistički pokreti imaju tendenciju spajanja i integracije na različitim frontovima. Alterglobalistički pokreti, pokreti za promociju GLBTT prava, pokreti za očuvanje ekologije i najrazličitije forme ženskog organizovanja „holistički” se ujedinjuju u nekoliko važnih ciljeva. Ti ciljevi su, pre svega, borba za političke alternative, prava marginalizovanih grupa, promovisanje pluralizma u izražavanju, kreativnom i ličnom. Forme ostvarivanja sve više poprimaju karakter interaktivnosti i multimedijalnosti. Ulične manifestacije, šetnje i moderne forme aktivističkog teatra više nisu retkost. Tendencija feminističkog pokreta danas je mnogo jasnije i intenzivnije povezivanje sa drugim oblicima društvenog delovanja te intersektoralna saradnja, ali i opadanje masovnosti.

PITANJE OPRESIJE – IZAZOV LEVOG FEMINIZMA

Pitanje opresije uključuje pre svega razumevanje njenih mehanizama nastanka i perpetuiranja u realitetu. Ključ boljeg razumevanja opresije i dobar način njenog uvođenja kao teme u edukaciju i analizu feminizma jeste prorada sledećih tema: individualizam, kompeticija i eksploatacija.

Individualizam je u kapitalističkom sistemu vodeća ideologija u kojoj individua ima veći značaj od društva.

Ponašanje koje je inspirisano i izvedeno iz individualizma kao principa jeste takmičenje. Takmičarski princip ne uzima u obzir vrednost kooperacije, sem ako ona ne služi cilju razvoja timskog duha i grupnom takmičenju.

Princip *neeksploatacije* zahteva pristup u kome je razmišljanje o potrebama drugog jedna od centralnih pozicija. Ovakva pozicija predstavlja veliki izazov u sferi saradnje manjinskih grupa kao i u odnosima koji vladaju u okvirima jedne manjinske grupe, zato što implicira nejednak odnos moći (legitimno znanje i hijerarhiju u odnosu uloga koje imamo), ali traži konstantno preispitivanje tog odnosa u procesu razmene.

Liberalni feminizam je romsko pitanje, zapravo pitanje rasizma, pomerio u oblast praktičnog rešavanja ljudskih prava, koji određene važne aspekte minimizira. Međutim, pitanje identiteta Romkinja moralo bi da otvori i klasna pitanja, pitanja suvereniteta žena u okviru određenog kulturnog konteksta, koji ne bi predstavljao nametanje već osmišljenih rešenja primenjenih na druge kategorije.

Zadatak i izazov feminizma leve orijentacije jeste da održi i zadrži važnost klasnog pitanja u okvirima opšte opresije kapitalističkog sistema u kome smo svi roba: muškarci i žene, profesionalci i amateri u određenim oblastima, studenti i edukatori. Stvaranje lažne slike kompeticije među nivoima razmatranja (da li je važnije žensko pitanje ili klasno) razvodnjava sliku i zamagljuje konačna rešenja u ovim oblastima.

Pitanja klase, rase i redistribucije moći pogađaju nas na svim nivoima svakodnevice: u majčinstvu – preuzimanju uloge; u ulozi pružanja besplatnog kućanskog rada, koji doprinosi održavanju kapitalističkog sistema; u ulozi žene, koja perpeturira tradicionalne obrasce jer to od nje zahteva potrošnja i samo tržište kao takvo.

Zadatak povezivanja ovih pitanja i njegove jasne i glasne artikulacije kroz levi feminizam znači staviti jednak akcenat na jačanje međusobnih veza (ideja, pokreta i teorije koja ih povezuje), a ne na dalju fragmentaciju u cilju stvaranja stručnjaka u različitim iscepkanim oblastima u kojima caruje akademsko znanje.

Nova levica na Balkanu

Miloš Baković Jadžić

Kada pričamo o savremenoj levisi mislimo na političke snage koje se ideološki nalaze levlje od savremene socijaldemokratije. Ovo ne zato što želimo da budemo radikalni ultra-levičari, nego zato što je socijaldemokratija ideološki, politički i moralno bankrotirala, u smislu napuštanja levih, progresivnih i slobodarskih tradicija. To se desilo najkasnije 1980-ih ili 1990-ih godina, mada verovatno i daleko ranije u XX veku. Ali recimo da je to, u potpunosti, ipak bilo pre 30-ak godina, dakle, u vreme kada se raspadao sistem realno postojećeg državnog socijalizma na istoku Evrope, a kada je u „zapadnom svetu“, pa potom i skoro svugde drugde, pobedio neoliberalni koncept. Neoliberalizam se lagano ali sigurno širio svetom, a što se Evrope tiče postepeno je demontirao socijalnu državu tzv. blagostanja na Zapadu, a na Istoku nekadašnje socijalističke države ubrzano uključio u tokove svetskog kapitalizma (u kojem se one, od Baltika do Balkana, manje-više pozicioniraju kao polu-periferne države). Socijaldemokratija krajem XX veka nema odgovora na neoliberalizam. Zapravo ima pogrešan odgovor: povremeno ga kritikuje, ali ga suštinski prihvata kao neminovnost. Zapadna socijaldemokratija jeste odgovorna za krah levih političkih ideja, makar koliko su odgovorne i socijalističke birokratije od Sovjetskog Saveza do socijalističke Jugoslavije.

Savremena socijaldemokratija (predvođena britanskim laburistima, nemačkim socijaldemokratama, francuskim i španskim socijalistima) pozicionira se na političkom centru i prihvata ideju da kapitalizam nema alternativu. To isto rade i istočni bivši komunisti, koji se takođe počinju nazivati socijaldemokratama. Zaista je teško shvatati Tony Blair-a i Gerhard

Schröder-a ili danas Francois Hollande-a levičarima, makar koliko je teško levičarima shvatati i Slobodana Miloševića ili Demokratsku stranku ili Socijaldemokratske partije Hrvatske ili Makedonije. Zajedničke pozicije pobrojanih suštinski se ogledaju u verovanju da je: (1) tržišna privreda najracionalniji oblik ekonomije; (2) maglovita ideologija ljudskih prava dovoljan okvir za rešavanje problema manjinskih zajednica; (3) umereni nacionalizam „normalna stvar“, legitimna sa stanovišta interesa svake pojedinačne države.

Ipak, krajem 1990-ih i početkom 2000-ih, a posebno poslednjih godina, sa izbijanjem ekonomske krize u Evropi, javljaju se i jačaju novi levi pokreti i partije: nemačka Levica (Die Linke), kao i slične levičarske partije i koalicije u Portugaliji, Španiji, Francuskoj, skandinavskim zemljama, itd. Najpoznatiji, ali ujedno i poseban slučaj, jeste grčka koalicija radikalne levice – Syriza. Odnedavno, čak i britanski laburista imaju novog lidera: Jeremy Corbin obećava novi kurs i povratak na levu politiku...

Paralelno sa tim, na Balkanu je, ako izuzmemo Grčku, gotovo svugde trebalo da prođe 10, 15 ili 20 godina da bi se počela kristalisati idejna strujanja koja bi bila na liniji nove evropske levice, levlje dakle od liberalne socijaldemokratije. To ne znači da se nigde na Balkanu nisu javljali nikakvi levi protestni glasovi, makar skromni i stidljivi: povremeno je toga bilo, u aktivističkim radovima, nekim inicijativama za socijalne pokrete, čak i u civilnom sektoru, pa i akademskoj zajednici ili sindikatima, ali to su zaista bili izolovani i nepovezani slučajevi, motivisani nekom konkretnom temom, bez mogućnosti da spoje različite teme u širu kritičku analizu, a kamoli alternativne društvene predloge. Generalno je, na prelasku iz XX u XXI vek, svugde na Balkanu dominirao liberalizam i nacionalizam, najčešće u međusobnoj kombinaciji, i to je bila konstanta kako političkog mainstream života, tako i uopšteno, javne i medijske sfere.

„Dolaskom krize“ krajem prethodne decenije na Balkanu se situacija dodatno pogoršava: evropske institucije, kao i lokalne elite, počinju da „stežu kaiš“ narodu. Zaoštravaju se agresivne i antisocijalne neoliberalne mere: pojačana privatizacija javnih dobara i servisa, mere štednje, smanjivanje plata i penzija, srozavanje radnih prava, a sve sa ciljem da se teret krize prebaci na leđa onih koji za krizu nisu odgovorni. Na Balkanu se time samo produbljuju problemi nastali procesima deindustrijalizacije, pljačkanja društvene ili državne svojine, društvenog raslojavanja i osiromašenja većine stanovništva. U mnogim balkanskim regionima nastavljaju da tinjaju međusobni nacionalni animoziteti. Tako se odvlači pažnja sa pravih krivaca za loš život i bes se kanališe u pogrešnom smeru.

Ali, dešava se i nešto novo: spontani narodni protesti protiv pogoršavanja uslova života. Oni često nisu bili nacionalistički obojeni. U Tuzli je na zapaljenoj kantonalnoj zgradi najveći grafit glasilo: „Smrt nacionalizmu!“ U Makedoniji je potenciran zajednički makedonsko-albanski karakter protesta, a naročito nakon tragedije u Kumanovu. Ipak, između bugarskih i bosansko-hercegovačkih protesta, s jedne strane, i slovenačkih iz 2012/13. i makedonskih iz 2014/15, s druge strane, postoji vrlo važna razlika: u prvom slučaju protesti nisu iznedrili novi organizovani levi pokret, a u drugom jesu.

U Sloveniji, iz protestnog pokreta sa ulica nastaje partija Inicijativa za demokratski socijalizam (IDS), a potom i koalicija Združena Levica (ZL) koja ulazi u parlament sa 6% glasova. Kada bi sutra bili izbori, ova koalicija bi dobila između 12 i 17% glasova što u potpunosti menja odnos snaga na političkoj sceni. ZL nije „standardna partija“ već koalicija koja, osim tri partije, okuplja i aktiviste koji se bave održivim ekološkim razvojem, pravima nekadašnjeg jugoslovenskog radništva koje je godinama bilo obespravljeno u Sloveniji, pravima seksualnih manjina, itd. ZL popularnost uvećava i zalaganjem za nacionalizaciju bankarskog sektora, kao i protivljenjem daljim privatizacijama. Otuda i dobra saradnja sa relativno borbenim slovenačkim sindikatima.

U Makedoniji, takođe nakon opštenarodnih protesta, kristališe se nova leva politička opcija. Ona odbija da funkcioniše u nepostojećim podelama na desni i levi centar, kao i podelama na makedonske i albanske partije. Jasno je levičarska, jedina multinacionalna opcija, okupljena oko pokreta pod nazivom Solidarnost. Uživa trenutno između 5 i 10% podrške, što je obećavajuće za još uvek neregistrovanu partiju.

Izborni uspeh grčke Syrize jeste bio vetar u leđa početkom godine levim balkanskim inicijativama, pokretima i partijama. Ipak, njen neuspeh u sprovođenju predizbornih obećanja sada jeste smetnja. Grčku bi možda čak trebalo i izostaviti iz ovog pregleda rađanja nove balkanske levice jer se radi o specifičnoj situaciji, ne samo za Balkan nego i za celu Evropu. Syrizona pobeda jeste bila prilika da levica, dolaskom na vlast, pokuša da zaista sprovede nešto od onoga za šta se zalaže. Zašto se to nije desilo u 2015. godini, nakon izborne pobede i nakon, činilo se, istorijskog referenduma, stvar je za diskusiju. Važno je naglasiti da je situacija mnogo složenija nego što govore analize koje ovu epizodu sa Syrizom tretiraju prosto kao izdaju ili kao dokaz da levica i kada dođe na vlast nema volje ili snage da sprovodi sopstveni program ili uđe u veliki društveni sukob sa „kapitalističkim centrima moći“. Još važnije od toga jeste istaći istorijske razloge koji su omogućili uopšte grčkoj levisi da dođe u situaciju da od nje nešto može da zavisi. Grčka je jedina balkanska zemlja koja nema iskustvo ovakve ili onakve socijalističke države koja se raspala oko 1990. godine, ali i, s tim u vezi, jedina koja ima kontinuitet postojanja leve, antikapitalističke opozicije. Dok je sam pojam levice svugde na Balkanu bio kompromitovan makar krajem XX veka, u manjoj ili većoj meri (naravno nije isto sećanje na socijalizam u Rumuniji, Jugoslaviji, Bugarskoj ili Albaniji), dotle se grčka radikalna levica mogla dičiti time da nije bila nikada na vlasti, već da je, naprotiv, bila žrtva terora prozapadnih navodno demokratskih snaga ili čak antikomunističke reakcionarne vojne hunte u jednom periodu, a da je uvek zastupala težnje i interese ogromnog dela grčkog naroda.

U Hrvatskoj, novi levi akteri nisu organizovani u jedinstveni politički subjekt, kao u Sloveniji ili Makedoniji. Prisutan je širok spektar različitih grupa, organizacija i inicijativa koje se bave različitim društvenim problemima na teorijski i/ili aktivistički način: (1) kritički mediji (regionalni portal Bilten, mesečnik Le Monde Diplomatique, nedeljnik Novosti, časopis za kulturna i društvena pitanja Zarez, sindikalne novine RAD); (2) teorijski kolektivi (poput Centra za radničke studije); (3) značajna festivalska iskustva (Subversive fest u Zagrebu

ili FALIŠ u Šibeniku; (4) antifašističke inicijative (poput Mreže antifašistkinja Zagreba) čije aktivnosti sežu od alternativnog sportskog organizovanja, preko borbe protiv istorijskog revizionizma, do platformi za podršku migrantima, LGBT zajednici i drugim manjinama; (5) akcione ili referendumске inicijative koje okupljaju leve i feminističke grupe, civilni sektor i sindikate i koje se bave borbom protiv komercijalizacije obrazovanja ili privatizacije javnih prostora i drugih zajedničkih dobara – tu je, između ostalih, aktivna velika udruga Baza za radničku inicijativu i demokratizaciju, koja se bavi radničkim pravima, feminizmom, antifašizmom itd.

Vrlo je značajna pojava inicijativa marksističke orijentacije u Albaniji i na Kosovu. Te grupe su angažovane u studentskim, radničkim i drugim socijalnim borbama i antišovinistički su orijentisane. Slične inicijative postoje i u Bosni i Hercegovini (posebno nakon iskustava narodnih plenuma), a i u Crnoj Gori se osećaju prvi progresivni socijalni impulsi posle mnogo vremena.

Rumunske i bugarske leve grupe su orijentisane na medijski portal LeftEast. Treba naglasiti interesovanje drugova i drugarica iz ovih zemalja za problem manjinskih zajednica, posebno romske: radi se o regionima u kojima je pitanje tretiranja romske zajednice – kako od strane većinskog stanovništva, tako i od strane evropskih migracionih politika – vrlo goruća tema. Ako tome dodamo činjenicu da je veliki broj ljudi sa istočnobalkanske nove levice akademski upućen na Budimpeštu – a u Mađarskoj je takođe „romsko pitanje“ često u fokusu javnih rasprava i političkog života – postaje jasno zašto se u ovim levim krugovima problem teškog položaja romskog naroda shvata kao važan i neizostavni deo razvoja levičarskih političkih agenda za budućnost.

Na kraju, kratko o **Levom samitu Srbije**, koaliciji radničkih kolektiva i progresivnih organizacija civilnog društva koja postoji od 2013. godine. Temelj okupljanja su Solidarni Principi. Trenutni problem je nemogućnost ostvarivanja individualnog članstva, ali taj se problem aktivno promišlja. Za sada je najvažnije akciono jedinstvo i zajednički ideološki minimum, kao i osmišljavanje načina da se konkretnim akcijama u javnosti pridobije njena pažnja, te da se u tom procesu sklapaju makar akciona partnerstva sa drugim akterima i da se širi krug ljudi koji simpatišu i podržavaju LSS.

Osnovni izazovi i zadaci nove levice u Srbiji možda se mogu sažeti na sledeći način:

- 1.** Artikulacija i promocija alternativnih političkih predloga, koji nisu samo kritika postojećeg lošeg stanja u našim društvima, već konkretni predlozi za drugačije organizovanje ekonomije i društvenog života generalno.
- 2.** Povezivanje sa drugim progresivnim društvenim grupama i inicijativama – bez paternalističkog i „sektaškog“ pristupa, ali sa dovoljno jasnim pozicijama koje bi pravile razliku u odnosu na dominantne društvene ideologije danas: liberalizam i nacionalizam.

Napred nazad
nemam gde
radna knjižica
prazna je

Recimo
zajedno **NE**
smanjenju
plata

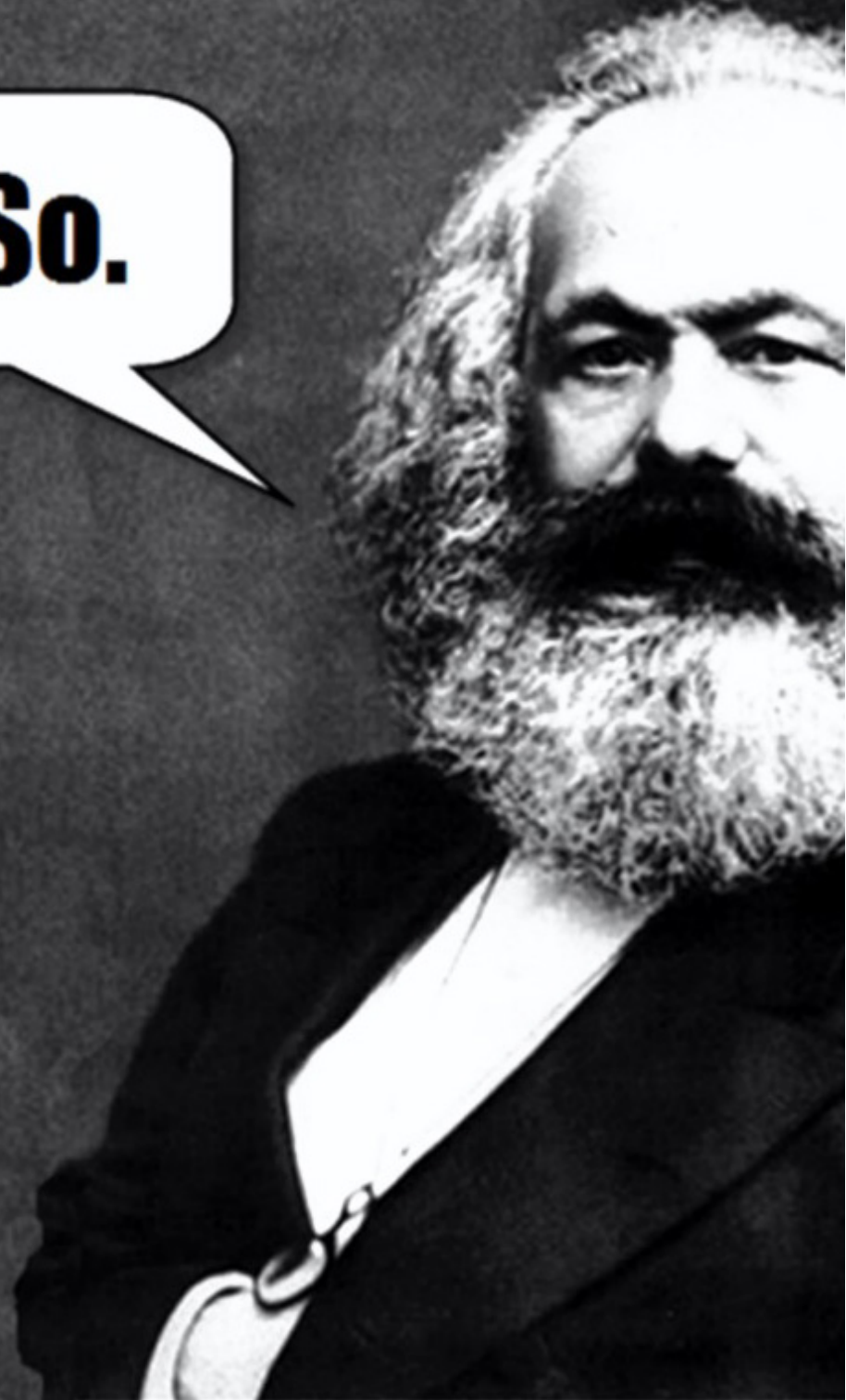

Recimo
zajedno **NE**
smanjenju
penzija

 Levi Samit Srbije
NIŠTA O NAMA BEZ NAS SAMIH

Told Ya So.

Ekonomska demokratija i socijalizam

Ivan Radenković

Govoriti u današnje vreme o demokratskom socijalizmu predstavlja izazov. Pre svega zato što su pojmovi socijalizma i demokratije pretrpeli velike istorijske udarce usled raspada zemalja koje su pokušavale eksperimentisati sa različitim oblicima socijalizma. Takođe, socijalizam je u drugoj polovini XX veka pretrpeo različite reformizme, prvenstveno u liku eurokomunizma i tzv. politike *napredne demokratije*. Za ideju socijalizma, kao i za ideju ekonomske demokratije, posledice post-staljinističkih politika zapadno-evropskih komunističkih partija bile su strateški nedovoljne, taktički promašene, ekonomski naivne, jednom rečju, tragične. Zapravo, nova evropska levica bi u razradi pojma demokratije, a pogotovu ekonomske demokratije, morala imati u vidu razorne lekcije različitih eurokomunizama.

Nijedan koncept ekonomske demokratije ne može uspeti u praktičnom smislu ukoliko se u programsko-političkom smislu ne postave u centar problema dva konstitutivna elementa: 1) udruživanje sredstava za rad i 2) udruživanje samog rada. To ukratko znači, da tek na osnovu ove dve nerazdvojive propozicije možemo govoriti o socijalizmu i socijalističkom projektu.

Zašto ova dva odnosa ne čine naprosto samo dve puke stvari? Ništa nije očiglednije od toga da su sredstva za rad materijalni objekti kojima se stvaraju materijalna i nematerijalna dobra. Ali, zašto sredstva za rad i sam rad nisu puke materijalne stvari? Zašto motorna vozila koja koriste, recimo, sakupljači sekundarnih sirovina romske nacionalnosti nisu samo stvari? Zašto ona sama po sebi ne predstavljaju i realno nisu nikakav kapital? Šta je to kapital? Da li je kapital stvar ili odnos? I zašto udruživanje sredstava za rad podrazumeva menjanje društvenih odnosa što isto važi i za udruživanje samog rada? Ovo su osnovna pitanja kojih se politička inicijativa za ekonomsku demokratizaciju mora temeljno prihvatiti ukoliko želi povezati socijalistički projekt sa procesima dalje demokratizacije društva. I to predstavlja ultimativni zadatak svake levice, a pogotovu nove evropske levice.

PARLAMENTARNA DEMOKRATIJA

Ovaj pojam, koji u praktično-političkom smislu danas ne egzistira, iako se ideološki pojavljuje kao važeći legitimizacioni okvir za manje-više sve političke programe, nedostatan je za svaku aktuelnu i buduću levu politiku.

Važan faktor u političkoj dinamici sredine u kojoj svi delujemo na različite načine jeste i jak antiparlamentarni sentiment oličen u nepoverenju koje narod izražava prema političarima, političkim elitama i parlamentarnom obliku demokratskog odlučivanja. Zašto uostalom narod izlazi na izbore u konstantno niskom procentu? Jedan od razloga je i taj što državni aparat nužno transformiše interese kadrova koji unutar njega deluju približavajući ga interesima kapitala, a otpor i distanca naroda od ovog oblika politike se mora tumačiti u skladu sa ovim fenomenom. Demokratski socijalizam u trenutnoj konstelaciji zadobija oblik zahteva za prevazilaženjem jake neoliberalne države i njenih regulacionih mehanizama koji pospešuju klasnu preraspodelu moći u društvu. Ali nije stvar samo u preraspodeli moći i ne radi se samo o vraćanju na egalitarnije modele unutar nacionalne države, već je stvar u tome što svaki demokratski socijalizam mora u programatskom i akcionom smislu osigurati i praktično obezbediti vraćanje moći odlučivanja u sam narod - ne spolja, delujući poput nekakve političke elite, nego na organski način, oslušujući narod. Njegova agenda mora uključivati sve socijalne impulse koji imaju utemeljenje u potrebi za radikalnom promenom postojećih društvenih odnosa. Iako narod ne predstavlja u klasnom smislu jednoličnu masu anonimnih ljudi, i s obzirom na vlastite, istorijski i klasno uslovljene protivrečnosti koje nosi u sebi, on u situaciji ekstremno jake klasne podele u društvu zadobija specifičnu političku težinu. Ovo treba stalno imati u vidu kako bi se izbegli nespোরazumi i pojednostavljenja koja se javljaju redovno kod levih liberala, zagovarača društva elita, kao i kod socijaldemokrata svake vrste. Koliko je rizično politički upotrebljavati pojam naroda ostavljamo onima koji strahuju od njega i koji izvlače navodno opasne lekcije (kvazi-istorijske hipoteze) o tome šta se dešavalo u društvima u kojima se narod za nešto pitao. Demokratski socijalizam u tom smislu mora računati na narod, sa svim njegovim protivrečnostima. Ali istovremeno, strateški mora znati kako da izgradi mehanizme koji bi mogli predvideti i otkloniti ove protivrečnosti.

APSTRAKCIJA KAPITAL-RAD ODNOSA U KAPITALIZMU

Druga stvar koju želim napomenuti tiče se odnosa rada i kapitala. Kada se kaže da kapital nije stvar već odnos, to znači da realna materijalna dobra koja su proizvedena nisu sama po sebi materijalna dobra koja služe zadovoljavanju ljudskih potreba i želja. Sama konstatacija da su materijalne stvari proizvedene za zadovoljenje ljudskih potreba nije dovoljna. Ako samo to konstatujemo, onda zaboravljamo na društvene odnose koji leže u osnovi proizvodnih odnosa. Kada se jednom u istorijskom smislu ustale proizvodni odnosi koji obesmišljavaju i otuđuju ljudski rad od njegovih nosioca, onda materijalna dobra koja taj rad proizvodi prestaju biti dobra jer prestaju biti svima dostupna. Ona postaju dostupna samo nekim klasnim slojevima. Romi tu predstavljaju primer zajednice koja radi dnevno i preko 12 sati ali čiji se rad društveno ne ceni. Štaviše, konstantan prekovremeni rad im uopšte ne obezbeđuje dostupnost materijalnih dobara poput kuće, stana, obrazovanja, normalnih higijenskih uslova, zdravog načina života itd. Izlišno je reći da im njihov rad bilo šta čini dostupnim - jer zbog količine i težine uloženog rada Romi i Romkinje masovno oboljevaju. A tada su prepušteni sami sebi. Zato motor za sakupljanje sekundarnih sirovina nije, i ne može biti, u kapitalističkom društvu prosta stvar. Ako je gledamo kao prostu stvar onda nam je ta stvar predaleko. Predaleko jer smo stalno otuđeni u našem radu dopuštajući na indirektan način da ogromna količina uloženog rada ima toliko nisku cenu. Ona ima za klasno niže slojeve tako mizernu cenu jer je, pored činjenice da u globalnom smislu rad i proizvodi rada predstavljaju otuđene odnose, potrebno vreme koje posvećujemo radu isključivo služi za pokrivanje elementarne egzistencije, i to je ono što se u marksističkoj ekonomiji naziva apsolutnim produženjem radnog dana. Zato u radu danas i nema komunikacije jer je borba za postizanje egzistencijalnog praga potisnula različite oblike solidarnosti među radnim ljudima.

Zato demokratski socijalizam mora imati u vidu elementarne probleme koje kapitalizam postavlja u obliku apstraktnog ljudskog rada. Zadatak je težak, a budućnost neizvesna jer se moramo boriti protiv apstrakcije rada, apstrakcije tržišta rada, apstraktne prisile na tržištu rada, apstrakcije ljudskih i manjinskih prava zarobljenih u varljivom i naivnom idealizmu, apstrakcije nacionalizma koliko i nacionalne apstrakcije, jednom rečju, apstrakcije kapitala koja čini život nesnosnim.

10 HUMAN RIGHTS CHALLENGES

Réponses locales
AUX DÉFIS DES DROITS DE L'HOMME

migration, discrimination, social inclusion / inclusion sociale

20 - 22
October
octobre
2015

29th ANNUAL

CONGRESS SESSION
SESSION DU CONGRÈS

Ceremonija dodele nagrada Saveta Evrope za najuspešnije programe iz oblasti inkluzije Roma za 2015. godinu.

Projekat podrške romskim porodicama sa decom predškolskog uzrasta "Snažni od početka"

sa kojim je konkurisao Grad Kragujevac dobio je drugu nagradu.

Projekat sprovodi Obrazovno-kulturna zajednica Romanipen iz Kragujevca.

Strazbur, oktobar 2015.

Učešće Roma u radu državnih institucija i saradnja sa nevladinim sektorom

Zoran Pavlović

Nalazimo se u vremenu kada se završava Dekada Roma u kojoj su samo otvorena pitanja vrlo složenih i kompleksnih problema Roma i kada se svako od nas, učesnika u radu na rešavanju izazova sa kojima se Romi suočavaju, može zapitati sledeće: koliko sam doprineo da se romska muka i tuga bar za nijansu prepoznaju, ali i umanje?

U Srbiji je po zvaničnom popisu iz 2011. godine 147.604 Roma, a po nezvaničnom oko 450.000. Slično kao u Srbiji, po pitanju broja Roma, u okolnim zemljama regiona (Hrvatska, BiH, Makedonija, Crna Gora, Albanija) takođe se drastično razlikuju podaci sa zvaničnih popisa u odnosu na one nezvanične. Razlozi su mnogostruki i možemo ih podeliti u objektivne (kojih je mnogo više) i subjektivne, koji takođe postoje.

Za objektivne razloge marginalizacije Roma svakako je odgovornost šireg dela društva, međunarodne i nacionalnih zajednica, koji će, ukoliko zaista žele lepše, humanije, demokra-

tičnije i uređenije društvo, morati Romima da pruže znatno veću podršku. Prevazilaženje subjektivnih razloga marginalizacije Roma je pre svega zadatak za romske aktiviste, romsku elitu, ali i za svakog pojedinca iz naše zajednice da se intenzivnije uključi u zbivanja i da preuzme odgovornost za uvođenje promena, kako kolektivnih, tako i ličnih.

Na poziciji romskog koordinatora sam od septembra 2006. godine i kontinuirano radim u sklopu gradske uprave Kragujevca. Jedan Rom na 800 službenika iz većinske zajednice, što je svakako nedovoljno za posao i probleme sa kojima se suočavamo. Na početku svoga rada sam odmah shvatio da je neminovno da potrebe i probleme Roma što sveobuhvatnije sagledam i nastojim da ih rešim uz pomoć saradnje kako institucionalne, tako i sa nevladinim sektorom. Prostor i mogućnost koji su mi povereni trebalo je maksimalno ispuniti, kako bih svoj zadatak što efikasnije i efektivnije obavio.

Pored romskih koordinatora se ubrzo uvode i romski asistenti, kasnije pedagoški asistenti, institucionalna podrška romskoj porodici u obrazovanju kao i zdravstvene medijatorke koje se bave zdravstvenom zaštitom romskih porodica. Danas imamo formalizovane asocijacije romskih koordinatora, takođe i pedagoških asistenata, a nadam se da će se uskoro i zdravstvene medijatorke na sličan način povezati i formalizovati. U skorijem vremenu očekujem da sve tri asocijacije budu objedinjene u jednu veću koja se bavi problemima Roma.

Sada je u sklopu Stalne konferencija gradova i opština uspostavljena Mreža romskih koordinatora, koja je već započela da radi na boljoj i intenzivnijoj organizaciji pozicije romskog koordinatora, na jačanju njegove uloge pre svega u radu na lokalnu, na unifikovanju opisa poslova koordinatora, ali i uspostavljanju i sprovođenju nove Nacionalne strategije za unapređenje položaja Roma, koja je za sada u nacrtu.

U sklopu projekta *Evropska podrška inkluziji Roma - Ovde smo zajedno* formirano je 20 Mobilnih timova za inkluziju Roma. Ovo su radna tela gradskih veća ili skupština koja rade na lokalnu i koja sprovode lokalne politike vezane za unapređenje položaja Roma. Mobilne timove čine koordinatori za romska pitanja, koji su i koordinatori tima, pedagoški asistenti, zdravstvena medijatorka i predstavnici Centra za socijalni rad i Nacionalne službe zapošljavanja. Povezana institucionalna podrška romskoj zajednici je mobilna zahvaljujući vozilu opredeljenom za rad mobilnog tima, koji intenzivno radi na problematici Roma tako što je prisutan i u najudaljenijim romskim naseljima i područjima. Komunikacija unutar različitih institucija je tako intenzivnija i rezultati rada se sada prikazuju na mesečnom nivou, kroz izveštaje mobilnog tima koji se šalju elektronski na sajt Vladine Kancelarije za ljudska i manjinska prava.

Saradnja sa organizacijama civilnog društva (OCD) je svakako važna i u velikoj meri može znatno da ubrza pozitivne procese i promene. Problemi se pre svega detektuju iz civilnog sektora, koji danas ima kapacitete da ponudi rešenja, samo je neophodno da se podrže od institucija.

Partnerstvo je neophodan preduslov kada su u pitanju težnje ka društvenim promenama koje uključuju sve progresivne aktore sa svih nivoa, koji će širiti ideju i nastojati da je praktično multiplikuju u svojim okruženjima. Partnerstvo se zasniva na trima ključnim tačkama: 1) Prepoznati zajednički cilj (unapređenje položaja Roma); 2) Transparentnost u radu (međusobno jasno vidljivo sa kakvim rezultatima učestvujemo); 3) Korisnost, za svakog partnera (ušteda resursa, jačanje motivacije, povratna sprega).

Kada su promene vidljive, izvesne i kada se izgrađeno partnerstvo dalje nadograđuje, kada su jasno definisane uloge u timu i podeljena odgovornost primerena mogućnostima učesnika, zajednica onda funkcioniše, raste i razvija se.

PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE SARADNJE SA LOKALNOM SAMOUPRAVOM

Ističe se potreba za izgrađivanjem odnosa između organizacija civilnog društva i lokalne samouprave koji bi imao institucionalni karakter. Formiranje koordinacionog međusektorskog tela na nivou lokalne samouprave u čiji rad bi bili uključeni i predstavnici organizacija civilnog društva mogao bi da predstavlja institucionalni okvir saradnje (primer Saveta za unapređenje položaja Roma, Kragujevac, Kruševac). Na taj način bi se na nivou lokalne samouprave uspostavio kanal koji bi omogućio ravnopravno učešće predstavnicima OCD-a u rešavanju ključnih pitanja koja su u vezi sa njihovim ciljnim grupama. Uspostavljanjem institucionalnog okvira na lokalnom nivou saradnja lokalne samouprave i organizacija civilnog sektora ne bi zavisila od volje pojedinaca.

Posebno se ističe potreba za izgrađivanjem poverenja i razumevanja između OCD-a i lokalnih vlasti. Zato su neophodni češći direktni susreti između predstavnika OCD-a i lokalne vlasti koji bi rezultirali zajedničkim aktivnostima i projektima za rešavanje lokalnih problema. U Kragujevcu je uspostavljena pozicija Pomoćnika gradonačelnika za saradnju sa udruženjima i unapređenje ljudskih i manjinskih prava.

Neophodna je i decentralizacija vlasti, prenos većih nadležnosti na opštine kako bi mogle da budu efikasnije u rešavanju lokalnih problema. Međutim, decentralizacija ne predstavlja samo mogućnost da opština dobije veća finansijska sredstva, već znači i veće nadležnosti i odgovornost za lokalni održivi razvoj. To zahteva od opštine srednjoročno i dugoročno planiranje.

U procesu strateškog planiranja neophodno je na lokalnom nivou obezbediti direktno učešće OCD-a stvaranjem uslova za konsultativni proces u kome bi OCD bile prihvaćene kao ravnopravan partner. Na opštini je da izdvoji finansijska sredstva za izradu lokalnih planova akcija i kasnije budžetska sredstva za njihovu realizaciju. U cilju postizanja pune transparentnosti procesa sprovođenja usvojenih strateških dokumenata na lokalnoj samoupravi je da odvoji budžetska sredstva za konkurse namenjene organizacijama građanskog društva. Saradnja lokalne vlasti i OCD treba da se odvija na transparentan

način i da se zasniva na kvalitetu projekata OCD. Grad Kragujevac je sa OKZ Romanipen osvojio drugu nagradu Saveta Evrope za projekat Snažni od početka.

Učešće i međusobna saradnja predstavnika lokalne samouprave, nevladinog i privatnog sektora, kao i donatora, jedan je od osnovnih principa sprovođenja Strategija na nivou lokalne samouprave. Lokalni planovi akcije za Rome omogućavaju implementaciju Strategije za unapređenje položaja Roma, ali i drugih strategija. Lokalni planovi akcije za Rome (LPA) su instrument koji može osigurati unapređenje položaja Roma ukoliko se njihova implementacija vrši kroz redovne aktivnosti u jedinicama lokalne samouprave. Kroz proces izrade LPA postići će se i senzibilisanje donosioca odluka na nivou lokalne samouprave za pitanja Roma.

U Kragujevcu planiramo da predložimo izradu lokalne strategije za unapređenje položaja Roma za period od pet godina, a u okviru takve strategije bi se izradio i drugi deo LPA za Rome koji se odnosi na period od 2018. do 2020. godine (sada postoji za period od 2015. do 2018). U saradnji sa SKGO, potrebno je osigurati da sve lokalne samouprave budu upoznate sa značajem i potrebom izrade i sprovođenja LPA za Rome.

Pred nama je period u kome smo postavili bazične pretpostavke za brži razvoj romske zajednice, urađene strategije, LAP-ovi, uspostavljeni mehanizmi koordinatora za romska pitanja, pedagoškog asistenta, zdravstvene medijatorke, a sada treba ići dalje. Pored navedenih pozicija iz romske zajednice, neophodno je uvesti i medijatore za socijalnu zaštitu, zapošljavanje, pozicije unutar policijskih uprava.

Zastupljenost Roma unutar javnih institucija nije ni približna srazmeri iz demografskih podataka pa makar i onih zvaničnih. U narednom periodu bi bilo neophodno da mlađi kadar sa fakultetskim diplomama dobije mogućnost valorizacije svojih diploma i da pruži doprinos zajedničkom cilju, kao i primer mlađim naraštajima iz romske zajednice da je obrazovanje veoma važno za opšti prosperitet zajednice. U Kragujevcu, na primer, imamo osam mladih Roma koji su završili fakultete, a nisu zaposleni.

ZAKLJUČAK

Romska zajednica je suočena sa ogromnim problemima koje sama nije u mogućnosti da reši. Neophodna joj je podrška i razumevanje svih svesnih i odgovornih činilaca naše šire zajednice (međunarodne, nacionalne i ostalih lokalnih) kako bi uz napore iz svoje zajednice uspela da se integriše u sve društvene tokove, da ostvari sva prava, a sa njima i sve obaveze koje joj slede.

Sva deca zaslužuju lepši, udobniji život i sigurniju i svetliju budućnost. U ovom trenutku zato je na nama odraslima odgovornost. Zbog toga, neka svako u okviru svojih mogućnosti da doprinos za lepši, uređeniji i humaniji svet u kome će živeti naše potomstvo.

Kultura siromaštva ili nova klasa: efekti procesa privatizacije na romsku zajednicu u Kragujevcu

Sladana Miladinović

Kao jedan od vodećih nacionalnih i subregionalnih centara SFR Jugoslavije, gigant automobilske industrije i nosilac privrednog razvoja, Kragujevac je bio simbol ubrzane industrijalizacije i maksimalne uposlenosti različitih struktura stanovništva sve do početka devedesetih godina XX veka. Samo deceniju kasnije, u medijskim izveštajima Kragujevac se često naziva dolinom gladi. Kragujevac danas jeste grad izričitih suprotnosti, duboko ukorenjene socijalne nejednakosti i „žrtveno jagnje“ neuspele privatizacije.

INDUSTRIJALIZACIJA DRUŠTVA I RADNIČKA KLASA

Industrijalizacija Kragujevca kreće sredinom 19. veka i traje sve dok se na predratnoj evropskoj sceni grad nije pozicionirao kao vojno industrijski centar i kao nosilac industrijskog razvoja čitave Jugoslavije, što ostaje i u periodu između dva svetska rata. Nakon Drugog svetskog rata, vojna fabrika „Crvena zastava“ pokreće proizvodnju automobila, kamiona i traktora po licenci italijanskog Fiata, a iz nje je kasnije oformljena samostalna fabrika „Zastava automobili“ i „Filip Kljajić“, što predstavlja začetke razvoja automobilske industrije u ovom delu Evrope. Ceo poslovni sistem „Grupe Zastava“ početkom 1980-ih godina broji više od 30 hiljada radnika.

Društvene promene, naivno okarakterisane kao modernizacija jugoslovenskog društva, bile su uspostavljene na temeljima ubrzane industrijalizacije i urbanizacije. Ubrzana industrijalizacija tražila je ogromna investiciona ulaganja i to u oblast teške industrije, čiji je Kragujevac bio centar. S druge strane, talas migracija ruralnog stanovništva u gradove podrazumevao je prelazak seoskog stanovništva iz poljoprivrednih u nepoljoprivredne delatnosti. Socijalni akter konstruisan kroz odnos prema sredstvima za proizvodnju bila je radnička klasa.

Uvođenjem radničkog samoupravljanja u fabrička postrojenja stvoren je privid jednakosti svih aktera radnog procesa. Slabost ovako nastale homogene strukture, koja je izvirala iz neuravnoteženog ulaganja u tešku industriju i deagrarizacije koja se odigrala „preko noći“, dolazi do izražaja pri promeni socijalističke u nacionalističku ideologiju devedesetih godina, koja na površinu izbacuje sve duboko zakopane socijalne nejednakosti. Poznata je izreka koja se mogla čuti na ulicama među kolonama štrajkača krajem osamdesetih godina: „Okupili se kao radnici, razišli se kao Srbi“. Dok je nacionalizam nagrizao ostatke socijalističkog poretka, vodeća srednja klasa oformljena oko nacionalnog kulta, pripremala je tlo za privatizaciju društvenih preduzeća.

Dve decenije nakon toga, kroz proces mukotrpane privatizacije zadat je konačni udarac ostacima socijalističkog samoupravljanja. Sistem fabrika koji je bio sačinjen od 45 preduzeća, delimično je privatizovan. Naime, od 45 preduzeća nekadašnje „Crvene Zastave“, 39 je prodato, dok je u šest slučajeva proces prekinut pre same prodaje. Od toga samo 19 preduzeća prošlo je kroz ceo proces privatizacije, ostalih 20 je ili ugašeno, izmešteno ili je protiv njih pokrenut stečajni postupak. Italijanska multinacionalna kompanija Fiat, dolazeći u fabrička postrojenja, prepолоvila je broj zaposlenih radnika i u čošak „sive ekonomije“ saterala mnoge kragujevačke porodice, kršeći pritom njihovo radno pravo. Kao rešenje za ublažavanje negativnih efekata privatizacijskog procesa ponuđeni su socijalni programi koji su podrazumevali isplatu od 300 evra po godini radnog staža, socijalnu pomoć u iznosu od 200 evra u trajanju od dve godine i mogućnost prekvalifikacije u skladu sa standardima savremenog tržišta rada. Istraživanja pokazuju da je tek svaki sedmi korisnik socijalnog programa uspeo da pokrene sopstveni biznis i na taj način opstane na tržištu rada.

KULTURA SIROMAŠTVA - NEPOVERENJE, OBESPRAVLJENOST I NESIGURNOST

Čitav proces privatizacije odrazio se i na uže strukturane entitete unutar same radničke klase, koja je samo naizgled bila homogena depolitizovana struktura. U doba bujanja nacionalističkih ideoloških struja, na udaru talasa dezintegracije postojećeg socijalističkog sistema najpre su se našle one grupe koje je karakterisao nizak stepen društvenog i kulturnog kapitala.

Romska zajednica, ili bar onaj njen deo čija je egzistencija direktno zavisila od fabričke plate, bila je uvučena u začarani krug siromaštva. Masa obespravljenih radnika nije imala drugog izbora nego da se upusti u prostor „sive ekonomije“ bez ikakve pravne sigurnosti i prepoznatljivosti od strane zakona. Neoliberalistička struja koja postaje dominantna postavlja nov koncept siromaštva koji se ogleda u dugoročnoj nezaposlenosti, nedovoljnom obrazovanju i nemogućstvu za uključivanje u proces obrazovanja, nedostupnost zdravstvene zaštite i čitavog niza okolnosti koje onemogućuju osobu da se uključi u normalne tokove života. Na taj način dolazi do stvaranja prekretarijata, nezaštićenog, pravno nedefinisanog odnosa radnika i poslodavca u kome radnik ima minimalnu ili nema nikakvu pravnu zaštitu. To dovodi do socijalne isključenosti i osećaja nepoverenja, nesigurnosti i obespravljenosti od strane društva. Ostaje pitanje da li je ovo nova klasa u nastajanju?

ROMSKA ZAJEDNICA I LOKALNI USLOVI ZA SINDIKALNO ORGANIZOVANJE

Nakon promene upravljačke strukture nekadašnje kragujevačke „Zastave“ i neuspele privatizacije njenih postrojenja, veliki broj nekadašnjih fabrikata postaju zakupci tezgi na lokalnoj pijaci. Ovaj vid delatnosti za mnoge romske porodice predstavlja jedini izvor prihoda. Lokalna vlast ne tako davne 2008. godine pokazuje krajnje nerazumevanje za porodice na margini društva i prostor Šarene pijace premešta na periferiju grada. Nakon sedam godina, u veoma lepo opremljenoj hali koja podseća na tržišni centar, obojenoj u vesele boje, svaka treća tezga u redu je otvorena, a prema rečima zakupaca nekada prođe i po pet i više dana da niko ništa ne kupi. Sve je više uličnih prodavaca koji se na taj način bore za čistu egzistenciju.

Ovo je samo jedan segment decenijske borbe lokalnog stanovništva da svoj rad verifikuje po najnižoj mogućoj ceni samo u cilju preživljavanja. Time je vrednost rada potpuno obezvređena, a radnik gurnut na sam rub društva.

Može li se očekivati eskalacija socijalnog nezadovoljstva usled dugoročne socijalne ugroženosti u uslovima savremene tržišne kapitalističke borbe s obzirom da klasu prekarnih radnika odlikuje nepostojanje sindikalnog, organizacijskog ili političkog udruživanja? Mislim da je odgovor na ovo pitanje duboko ukorenjen u samom tlu neoliberalne ideologije i njenom konceptu socijalne isključenosti. Naime, obespravljeni na dnu društvene stratifikacijske lestvice nisu dovoljno osnaženi da govore o sebi. Time široka populacija prekarnih radnika, sistemski nevidljivih, kroz siromaštvo reprodukuje svoj nepovoljni položaj.

*Kragujevčani tokom sezonskog rada na berbi malina,
imanje iz sela Mirosljci kod Arilja,
jul 2015.*

Prekarijat u romskoj zajednici

Zoran Pavlović

SPECIFIČNOSTI ROMSKE ZAJEDNICE

Ako zanemarimo prapostojbinu Roma Indiju, Romi danas nemaju matičnu državu, već su svuda samo manjina. Međutim, ne bilo kakva manjina, već najveća manjina u Evropi. Za Rome je karakteristično da nikada nisu bili oni koji napadaju ili osvajaju, već su samo napadani i doživljavali su progone i holokaust. Jedna od bitnih karakteristika je ekstremno siromaštvo. Romi su najsiromašniji među siromašnima, a ovo siromaštvo se prenosi i prenosi se sa generacije na generaciju. Problemi Roma su skoro identični u svim zemljama. Oni su po pravilu vrlo kompleksni i nastajali su decenijama, tako da se njihovo rešavanje takođe ne može brzo i efikasno odvijati, već iziskuje duži vremenski period i uključivanje šire zajednice, međunarodne, regionalne, nacionalne i lokalne uz aktivno učešće romske zajednice sa svih nivoa. Svi Romi slave Đurđevdan i Bibiju, bez obzira na veroispovest.

Realan i tačan broj Roma je još uvek izazov za našu, ali i širu zajednicu. Postoje paralelni podaci, odnosno zvanični sa popisa i nezvanični iz nevladinog sektora. Po nezvaničnim podacima u svetu je oko 15 miliona Roma, u Evropi 12 miliona, u Evropskoj Uniji osam miliona, a u Srbiji oko 450 hiljada. Prema zvaničnim podacima sa popisa iz 2011. godine, u Srbiji je 147.604 Roma, što je 2,05% od ukupnog stanovništva. Da je realno Roma više nego što je to po zvaničnim podacima govori istraživanje romskih naselja u Srbiji. U istraženih 593 naselja zabeleženo je 201.353 starosedelaca i 46.238 interno raseljenih Roma. Vrlo važna karakteristika romske zajednice jeste da je u pitanju najmlađa etnička zajednica čija je prosečna starost 28,3 godina. Kao nacionalna manjina u Srbiji, prema zvaničnim podacima, Romi se po brojnosti nalaze na drugom mestu iza Mađara.

PREKARIJAT

Pojam prekarijat odnosi se na radnike koji pate zbog prekarnosti, odnosno teških uslova za opstajanjem u životu bez predvidljivosti ili sigurnosti. Prekarnost utiče na materijalno i psihičko stanje ljudi. Njegova glavna karakteristika je nesigurnost. Rad na određeno vreme, povremeni i privremeni rad, niska ili nikakva radna prava i zaštita. To su sezonski radnici, radnici na crno, slobodnjaci koji žive od honorara, ugovorni radnici, oni koji obavljaju povremene poslove preko raznih agencija, stručnjaci koji rade po projektima...

Prekarijat danas pogađa različite kategorije stanovništva, kako niskoobrazovane, tako i one sa visokim obrazovanjem, kako starije među kojima su mnogi predstavnici radničke klase tako i mlađe, predstavnike takozvane generacije Y, odnosno mlade ljude rođene između 1980. i 2000. koja se gotovo automatski kategorizuje u klasu prekarijata.

PREKARIJAT U ROMSKOJ ZAJEDNICI

Romi su novom pojavom prekarijata pogođeni u svim kategorijama i prvi su na udaru ove pojave, pre svega zbog siromaštva, diskriminacije, neobrazovanosti i društvene isključenosti. Većina Roma pogođena prekarijatom je najviše iz kategorije niskoobrazovanih, kao i generacije mladih, mada su za Rome najteže posledice za one iz kategorije obrazovanih, mladih stasalih intelektualaca. U ovoj kategoriji se nalaze mladi Romi i Romkinje koji su završili fakultete i kojima je sada preko potrebno da dobiju posao primeren njihovim kvalifikacijama i kompetencijama, kako bi dalje mogli da deluju stimulatивно na buduće intelektualce iz romske zajednice i kako bi ih motivisali da istraju na putu obrazovanja, koji je za Rome višestruko teži u odnosu na njihove vršnjake iz većinska zajednice.

Razlozi prekarijata su višestruki. Siromaštvo i marginalizacija tu Romima predstavljaju dodatna opterećenja. Mladi intelektualci iz romske zajednice bi trebalo da sa valorizovanim svojim diplomama, odnosno ostvarenim zaposlenjima, budu dalji podsticaj i motivacija za budući naraštaj. U tom smislu, ovo je velika pretnja bržem napretku i preporodu romske zajednice. U Kragujevcu imamo osam mladih Roma sa završenim fakultetskim diplomama raznih struka, ali bez posla. Zato smo kao prioritet u našem LPA za Rome u Kragujevcu upravo postavili zapošljavanje navedenih sunarodnika. Bez jake podrške svih relevantnih subjekata teško ćemo ostvariti ovaj naš prioritet u Kragujevcu. Imamo 30 studenata koji će uskoro diplomirati i pitanje je kako im obezbediti posao.

Danas najšira grupacija niskoobrazovanih Roma pokušava da na nivou jednodnevnog planiranja opstane i izbori se bukvalno da ne ostane gladna. Velika je pretnja onima koji su uspeli da tokom svog radnog veka ostvare nekakve skromne kuće i stanove. Mnogi su prinuđeni da prodaju postojeće stambene celine, kupe manje, pa da i njih opet prodaju i zamene lošijim, dislociranim objektima i na kraju ostanu i bez njih, postajući podstanari. S teškom mukom dolaze do iznajmljenog stana, a onda nisu u mogućnosti da prate zahteve

materijalnih potraživanja za stanarine i razne komunalne rashode, posle čega bivaju izbačeni iz iznajmljenih stanova. Sve ovde navedeno je uzrokovano velikim siromaštvom, koje je u osnovi produkt nedostatka posla. Kada se ne nalazi nikakvo rešenje za navedene probleme, onda se odlaskom u inostranstvo pokušava pronaći smeštaj i hrana, pa makar to bili i hajmovi i prihvatni centri. Migracije Roma su izazvane ne time što su Romi nomadi, kako neki tumače, već time što se trude samo da prežive sa svojim porodicama.

Jedan upečatljiv događaj zaista mi je otvorio oči i shvatio sam koliko je velika glad čoveka koji usled preživljavanja poseže za hlebom iz kontejnera i njime se na licu mesta hrani. Video sam one koji su uzimali i drugu hranu iz kontejnera i jeli.

Šest godina tokom svog godišnjeg odmora zajedno sa svojim sunarodnicima se organizujem i odlazim na berbu malina u Miroslavci kod Arilja. To su moji pokušaji da bar za nijansu ublažim rizike koji nose ovi sezonski poslovi. Pored toga što se radna snaga nadničara maksimalno eksploatiše i obezvređuje, rizici su da se čak uopšte i ne plati. Svedok sam dešavanja sa jednom Romkinjom koja je radila u blizini imanja na kome sam nadničio. Poslodavac joj nije platio ništa, jer je navodno malo brala malina. To je utvrdio nakon što je 15 dana radila kod njega. Neuki i nepismeni Romi usled ogromne prinude za poslom postaju laka meta pohlepkih i beskrupuloznih poslodavaca koji su spremni na sve da se sa svojom konkurencijom na tržištu tako izbore što će iskoristiti pojedine nadničare do te mere da čak nekima i ne plate za odrađen posao. Srećom da ovakvih ljudi nema mnogo, ali se plašim da će ih biti sve više ukoliko se društvo ozbiljno ne pobrine kod zaštite.

Ova negativna tendencija se povećava sa jačanjem siromaštva u našoj zemlji. Imao sam priliku da prethodnih godina budem u berbi malina kod vlasnika poljoprivrednog gazdinstva koji je pošten čovek. Ali se pitam kako će se izboriti sa nelojalnom konkurencijom koja ne poštuje ljude i ljudsku muku do te mere da ih pohlepa dovodi do potpune nečovečnosti, da su bez morala i ne prezaju ni od zakona kao i da su skloni svakojakim malverzacijama samo da bi svoje bogatstvo što pre uvećali.

Od nadničara se očekuje ispunjenje norme. Konkretno kod berbe malina zahtevi vlasnika malina su različiti, ali se uglavnom svode na minimalno ubranih 60 do 70 kilograma malina tokom dnevnog rada koji je od šest do 20 časova, uz dve do tri pauze za obroke i tako nekih tridesetak dana koliko traje sezona malina. Radi se po najvećem suncu, na strmim terenima koji veoma otežavaju kretanje i potrebna je potpuna fizička spremnost i iskustvo berača da neprekidno beru dvema rukama, pažljivo da se malina ne ošteti i da ostvare traženu normu, kako bi ostvarili nadnicu. Nadnice su na dnevnom nivou bile od 1500 do 1800 dinara, uz dva do tri obroka i smeštaj. Ovde uslovi rada variraju. Neki nadničari su smešteni po štalama ili tremovima. Ovakav sezonski rad je opet često iznuđen jer neki nadničari nisu potpuno zdravi, ali ih prinuda opstanka i dolazak zime upućuju da, hteli ili ne, traže sezonske poslove kako bi preživeli sa svojim porodicama. Pored sezone malina, nadovezuju se i berbe višanja, kupina, šljiva, jabuka, vađenje krompira...

Sušтина svih sezonskih poslova je da su vrlo teški, da su nesigurni po nadničara, koji uvek može da bude izigran od strane poslodavca ili zakinut prilikom naplate posla. Prilikom ulaska u posao, uglavnom nema sklapanja ugovora, koji bi tačno definisao obaveze nadničara prema poslodavcu i poslodavca prema nadničarima. Kako je mnogo toga nejasno i neuređeno, mogu lako da se dese malverzacije. Tokom rada nema ni minimuma nekakvog osiguranja od mogućih povređivanja ili čak i smrtnih slučajeva. Ove godine je u jednom susednom mestu u blizini Arilja došlo do prevrtanja traktora sa prikolicom i tom prilikom bilo je povređivanja. Za provedeno radno vreme na sezonskim poslovima uglavnom nigde se ne uplaćuje radni staž, tako da neki nadničari provedu celokupan radni vek tokom koga ne ostvare ni zakonski minimum za ostvarivanje penzije tokom starosti. U starosti gube mogućnost radnog angažmana jer nisu u mogućnosti da zadovolje potrebe poslodavaca i tako ostaju na milost i nemilost društva.

Slični sezonskim poslovima jesu i poslovi muzičara koji povremeno rade za honorare, ali nemaju dovoljno sredstava da uplaćuju za radni staž. Među njima su prisutni Romi kojima je osnovno zanimanje bavljenje muzikom, ili je ono dodatno uz bavljenje trgovinom. Takođe se u ovoj grupaciji nalaze Romi koji su bili u sivoj ekonomiji i bavili se pijačnom prodajom robe široke potrošnje. Prisutni su i sakupljači sekundarnih sirovina koji takođe iza sebe nemaju nikakav staž i bave se na najprimitivniji način tim poslom sa ogromnim posledicama po zdravlje i bez ikakvog osiguranja.

ZAKLJUČAK

Zbog sve većeg porasta prekarijata i njegovih štetnih posledica po ljude, neophodno je da se što pre uključe svi relevantni faktori, sve progresivne snage društva koje će na ovaj veliki problem jasnije i tačnije odgovoriti tako što će urediti odnose među ljudima na način da se maksimalno izbegne eksploatacija većine ljudi od nekolicine koji su vlasnici kapitala i sredstava za rad.

Problemi Roma i romske zajednice u Srbiji

Oliver Stanković

Voleo bih na početku da dam kratak osvrt na događaje iz ne tako dalekog vremena iza nas koji su primer institucionalnog rasizma na delu. U Italiji je 1926. godine naređeno da se proteraju svi Romi i “da se zemlja očisti od svih ciganskih čergi koje predstavljaju rizik za bezbednost i javno zdravlje prouzrokovano prirodom i načinom njihovog života“. Fašistički režim Željezne garde u Rumuniji počeo je 1942. godine sa deportacijama Roma. Oko 30 000 Roma je odvedeno preko Dunava gde su bili nasilno izloženi gladi, bolesti i umiranju. Za vreme Drugog svetskog rata Romi su delili sudbinu evropskih naroda; tek mali broj je preživio Holokaust i nacističke logore. Međutim, na suđenju u Nirnbergu uopšte se nije govorilo o njihovom stradanju. Godine 2010. godine francuska vlada odlučuje da deportuje romske migrante iz drugih zemalja EU, ako je potrebno i silom, pravdajući se da je romska zajednica u celini povezana sa kriminalom.

Jedan od ključnih etničkih principa jeste svaljivanje krivice na čitavu etničku grupu zbog nečega što su možda neki njeni pripadnici učinili. Ovo često jeste posledica ksenofobičnih izjava nekih političara, koji prouzrokuju i odobravaju odmazdu, pa čak i fizičke napade.

Takav je bio slučaj za vreme izbora u Italiji 2008. godine, gde su usledili vrlo ružni napadi protiv romskog stanovništva, uključujući stvaranje modernih logora. Hladnokrvno ubistvo šest Roma, uključujući i dete od pet godina u Mađarskoj 2008. i 2009. godine podstaklo je u javnosti govor mržnje i anticiganizam, koji je danas, više nego ikada, rasprostranjen u celoj Evropi. Srpski skinhedsi su 18. oktobra 1997. godine ubili Roma Dušana Jovanovića, starog 14 godina. U istoj i narednoj godini dramatično se povećava nasilje skinhedsa prema Romima u tadašnjoj SRJ, a kulminira napadom na beogradsku nevladinu organizaciju Romski dokumentacioni i informativni centar.

Međutim, ono što bi političari na državnom i lokalnom nivou u stvari trebalo da rade i govore tiče se principa nediskriminacije. Odnosno, potrebno je da se govori o zverstvima protiv Roma koja su se desila u prošlosti i da se to obrađuje u školama kao deo nacionalnog školskog kurikuluma. Za vreme socijalističke Jugoslavije, tačnije, posle Drugog svetskog rata postojali su pokušaji suzbijanja ratnog mentaliteta, nacionalizma i diskriminacije. Čuvena parola „Čuvajte bratstvo i jedinstvo kao zenicu oka svoga” bila je smišljena baš iz razloga nestajanja nacionalnih razlika, a u cilju postavljanja i uvođenja jednakosti među narodima i narodnostima. Međutim, to su bili samo pokušaji. Romi kao marginalizovana grupa građana ni u ovom sistemu nisu bili pošteđeni. Iako su davali život za ovu zemlju, iako su masovno stradali u logorima, delili sudbinu svih građana, nisu bili pošteđeni ovdašnje diskriminacije i odbacivanja.

Devedesete godine doživljavaju kulminaciju međurepubličkih nacionalizama i svake moguće diskriminacije, što prouzrokuje rat na ovim prostorima. U ovom okruženju još se više pogoršava položaj romskog naroda, koji ponovo deli sudbinu sa svojim sunarodnicima. Politika koja je propagirana od strane tadašnje političke oligarhije izrodila je različite kriminalne grupe i ojačala ultra-desničarske snage, što je dovelo do pada građanske svesti kod svih nas. Samim tim, svaki pokušaj da se izvrši demokratizacija društva na ovim prostorima, bazirana na osnovnim ljudskim pravima, je propala. Današnja politička struktura se, nažalost, nije promenila.

Danas u Republici Srbiji već na konstitucionalnom nivou možemo videti ugrađenu diskriminaciju. Ustav nam već u prvom članu kaže sledeće: *Republika Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive*. Dakle, već na početku možemo primetiti jedan vid diskriminacije. Dobra strana Ustava jeste što u daljem tekstu govori o zaštiti ljudskih prava i ostvarivanju istih. Ovde su indikativni sledeći članovi Ustava: Antidiskriminacioni zakon i zabrana diskriminacije, član 21; Zaštita ljudskih i manjinskih prava i sloboda, član 22; Dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti, član 23; Pravo na život, član 24.

Činjenica je da je Ustavom zagarantovano pravo da se slobodno izjašnjavamo o svojoj nacionalnoj pripadnosti. Međutim, u stvarnosti iz političkih i klasnih razloga ta nacionalna pripadnost ne sme biti transparentna kako bi mogla biti instrumentalizovana. Ona često ostaje samo u domenu statistike i u slučajevima gde se određenoj grupi građana daje pravo da gaji svoju kulturnu baštinu i jezik, to jest na jednom bezopasnom nivou. Činjenica

je da se u Srbiji danas svakodnevno vrše različiti oblici diskriminacije, ali romska populacija tu je najugroženija. Institucije koje treba da se bave ovim problemom, ne čineći ništa, učestvuju u istom.

Skrenuo bih pažnju i na izraze koji se koriste u medijima, na političkoj sceni, na javnim skupovima, odnosno u svakodnevnom životu, a to su izrazi poput rasne diskriminacije ili nacionalne manjine. Konzervativna i primitivna podela ljudi na rase u 21. veku je opstala, ali za mene ona je nezamisliva. Isto tako, ne mogu da se pomirim sa činjenicom da čovek u odnosu na drugog čoveka može da bude manjina, jer u ovom kontekstu koristeći reč manjina zacrtavamo još jednu granicu. Zapravo, tako sejemo seme iz koga će proklijati nacionalna netrpeljivost.

Činjenica da se sve tačke načela o ljudskim i "manjinskim" pravima konstantno krše prouzrokuje još jednu diskriminaciju, a to je sloboda kretanja i izolovanost u bukvalnom smislu. Zbog toga mnogim Romima danas izgleda kao da žive u koncentracionom logoru. Taj logor nije ograđen fizički, stvarnom bodljikavom žicom (mada u slučaju Belvila imamo i taj slučaj), ali ona je prisutna svuda oko njih, ona ih čini nevidljivima, ona ih čini izolovanima, ona ih čini Romima. Te oštre bodlje oni osećaju, bilo da se to tiče svakodnevnog odlaska u prodavnicu, kada se voze javnim prevozom, kada odlaze u kafić, pozorište, bioskop, na javne skupove, koncerte, kada traže posao, za vreme radnog vremena, u svakodnevnoj šetnji, pri odlasku u školu i boravku u istoj, druženju sa ostalom decom, kada odlaze kod lekara, kada razgovaraju sa komšijama itd. Posledice često nisu samo psihičke, a napadi samo verbalni, nego su vrlo česta i fizička zlostavljanja, neretko sa tragičnim ishodom.

Pitanje je sledeće: Da li je to njihov lični izbor? I da li je ta žica nametnuta, postavljena sa razlogom!? Oni žive oko nas, oni su jedni od nas, a ipak ih ne viđamo na ulicama, veoma retko ih viđamo na javnim mestima. Da li se to oni kriju, da li beže od svojih progonitelja, ili su samo na to primorani!? Ako se suočavaju sa problemom životne egzistencije, što je činjenica, uklanjanje pomenute bodljikave žice je upravo to što stvara uslove za rešavanje njihovih životnih problema. Država mora da stvori uslove za jednako dostupno obrazovanje, zaposlenje, stanovanje, a ne da učestvuje u rasnoj i etničkoj segregaciji na vrlo perfidne načine, prikazujući se kao zaštitnik interesa manjina. U tom smislu govorim i o cinizmu aktuelne antisocijalne vlasti.

Nacionalni savet kao savetodavni organ čini jako bitan deo ovdašnjeg sistema u rešavanju problema Roma kao marginalizovane grupe. Međutim, njihova stopljenost sa vlašću, koja nije naklonjena ni Romima ni većinskom narodu, usporava napredak u rešavanju osnovnih problema. Romska elita udara se u grudi ponosno kada se kupuju kontejneri za njihove sunarodnike, praveći ih još nevidljivijima i segregiranim. Metalni kontejneri se postavljaju na mesta gde nema osnovne infrastrukture, gde nema vode, struje, puteva.... Ali nema veze, bitno je da je toplo!? Sarkazam i ironija 'demokratskih' vlasti je nečuvena. Ali to ne sprečava našu elitu da se vozi u besnim automobilima i da sa osmehom na licu beznadežno i bespomoćno propadanje vlastitog naroda.

Kažu da Rome treba edukovati, treba ih vratiti na pravi kolosek, treba ih uputiti... A ja nešto razmišljam na drugačiji način. Mislim da se reč **EDUKACIJA** treba preusmeriti u onom drugom pravcu, u pravcu onih koji znaju da raseljavaju a da ništa ne pitaju, u pravcu onih koji sklanjaju glavu od Roma na ulici, u pravcu **onih koji govore svojoj deci “Beži, beži, ukrašće te Cigani”**, u pravcu **onih koji pale romska naselja**, u pravcu **one dece koja ne žele da sede sa malom garavom devojčicom** iz poslednje klupe, u pravcu **onih koji ljube krst a pritom tuku i pale**, u pravcu onih prosvetnih radnika koji hoće da **poštede romsko dete diskriminacije tako što će ga poslati u školu za decu sa posebnim potrebama**. Treba edukovati i **prvu komšinicu koja kaže da su Romi genetski preodređeni za muziku**, kao i one koji tvrde da su **Romi CIGANI...** edukovati one koji kažu da su **Romi predodređeni da krađu**, edukovati voditelje zabavnih programa koji govore da **Romi vole kad ih nazivaju Ciganima**, edukovati narod o tome šta **znači Ciganin...** edukovati **Nišlije koji su porušili spomenik Šabana Bajramovića...** Edukovati sve one kojima je reč “Čovek” misaona imenica.

*Raseljavanje romskog naselja kod Belvila od strane gradske vlasti,
Beograd, april 2012.*

Fotografija iz serije "Romska naselja".

Položaj Roma u niškom naselju Crvena Zvezda

Anita Cekić i Stefan Milosavljević

Kao volonteri niške nevladine organizacije Indigo koja se isključivo bavi pitanjima Roma, a čija se kancelarija nalazi u romskom naselju Crvena Zvezda, imali smo prilike da na terenu sprovedemo istraživanje o problemima ovog naselja. Ovde ćemo predstaviti neke od rezultata našeg istraživanja.

Prema poslednjem popisu stanovništva u Srbiji živi 147.000 Roma, ali pretpostavlja se da ih ima mnogo više. Na toliki stepen mimikrije utiče postojeći vrednosni sistem. Pored postojećih zakona i drugih pravnih akata koji propisuju načela jednakosti i antidiskriminacije, Romi su i dalje izloženi neravnopravnom tretmanu od strane državnih organa i institucija, ali i od kolektivne svesti društva. U Nišu živi oko 8000 Roma i postoje tri velika romska naselja. Naselje Crvena Zvezda je u veoma lošem položaju u odnosu na ostala.

Naselje Crvena Zvezda je romsko naselje u predgrađu Niša. Nalazi se na teritoriji opštine Palilula, najsiromašnije niške opštine. Najveći problemi ovog naselja su siromaštvo, koje proizilazi iz velike stope nezaposlenosti, kao i nepovoljna obrazovna struktura stanovnika.

Romska zajednica u ovom naselju se svakodnevno susreće sa raznim problemima. Najočigledniji su vezani za bespravno izgrađene kuće i loše uslove života, nehigijenu i nepostojanje odgovarajuće infrastrukture u naselju.

Danas u naselju živi oko 500 stanovnika, tačnije oko 50 romskih porodica. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u ovom romskom naselju živelo je više od 420 ljudi, od čega su najmanje oko 200 mlađi od 18 godina. Zbog raznih problema sa kojima se redovno suočava ova zajednica, do oktobra 2012. godine, tražeći bolje uslove za život ovo naselje je napustilo 29 porodica. Kao jedini izlaz iz ovakvih nehumanih uslova videli su odlazak u inostranstvo (Nemačka, Luksemburg, Švajcarska). U pomenutim zemljama, 59 mladih do 18 godina i 46 odraslih zatražilo je azil.

Naselje se nalazi u blizini nekoliko osnovnih i srednjih škola, kao i u blizini Prirodno-matematičkog fakulteta. Takođe, površina na kojoj je izgrađeno karton naselje je na privatnom posedu, koje je u vlasništvu Ciglane u Nišu, tako da stanovnici ovog naselja žive na nelegalizovanoj površini. U čitavom naselju postoje dva strujomera, kanalizaciona mreža nije regulisana i većina stanovnika nema vodovodnu mrežu, već u naselju postoje dve „javne“ česme sa kojih se stanovnici snabdevaju vodom. Većina odraslih stanovnika izdržava se od socijalne pomoći, a samo dve porodice nisu korisnici iste, što svedoči o rasprostranjenosti nezaposlenosti.

Dodatni izvor zarade su sekundarne sirovine. To predstavlja porodični „posao“, a u ostvarivanju dodatnih sredstava učestvuju i deca. Sakupljaju sekundarne sirovine, a kasnije to prodaju otpadu ili reciklažnom centru u Nišu. U samom naselju smeštene su dve deponije, kao i različita stovarišta metala, tako da je naselje u veoma lošim higijenskim uslovima, što povećava mogućnost širenja bolesti, naročito među decom, a neretko se dešavaju epidemije nekih zaraznih bolesti u naselju.

Naselje se odlikuje niskom obrazovnom strukturom roditelja i dece. Većina odraslih stanovnika nema osnovnu školu (95%), 3% je sa završenom osnovnom školom, a samo 2% od ukupnog stanovništva ima srednju školu ili je trenutno uključeno u obrazovni sistem. Na teritoriji ovog naselja postoji veliki broj dece i mladih koji se svakodnevno, pored navedenih problema, suočavaju sa određenim vidovima društvene isključenosti usled diskriminacije, ksenofobije, jezičkih barijera, ali i nedostatka samopouzdanja i motivacije, odnosno loše slike o sebi. Većina dece pohađa OŠ „Mika Antić“, koja se nalazi nedaleko od naselja, a srednju školu pohađa tek nekolicina njih. Veliki problem kod mladih jeste i rana udaja i uopšte prerano stupanje u brak, kao i rano zasnivanje roditeljske uloge, što sa sobom povlači različite probleme.

U samom naselju postoji DRUŠTVENI CENTAR, u čijim prostorijama deca svakodnevno imaju organizovane radionice. Nevladina organizacija INDIGO pod pokroviteljstvom UNICEF-a svake godine finansira određene projekte čiji je cilj podizanje svesti kako kod dece tako i kod odraslih stanovnika naselja. Deci su ponuđene edukativne radionice,

kreativne radionice, ples kao i svakodnevna pomoć u učenju iz svih nastavnih predmeta (angažovani su volonteri, stručnjaci iz svih oblasti).

U poslednje vreme napravljen je pomak u obrazovnom sistemu, odnosno povećao se broj Roma iz ovog naselja koji se zadržavaju u školi, odnosno završavaju istu, što je primer dobre prakse, a ujedno i dokaz da uz malo podrške romska deca mogu imati relevantan uspeh u učenju.

Evidentni su problemi u naselju koji se odnose na neregulisane plaćene račune za struju, zbog čega je čitavo naselje nedavno provelo punih četiri meseca bez električne energije. Bilo kakav apel vlastima ni protesti čitavog naselja nisu urodili plodom, sve dok poverenica za ravnopravnost nije pisala dopis ministarstvu, pa je problem rešen samo trenutno, ali i dalje stoji kao otvoreno pitanje. Takođe, kao što je već pomenuto, ovo je privatna posesija i zato se već izvesno vreme poteže pitanje iseljavanja stanovnika, bez nekog konkretnog rešenja i ponuđenog smeštaja za eventualni premeštaj.

Veliki broj stanovnika nalazi se na evidenciji nacionalne službe za zapošljavanje. Međutim, kako nemaju ni osnovne kvalifikacije, retko se dešava da dobiju poziv za bilo kakav radni angažman. Siromaštvo je prisutno u velikoj meri, a porodice su mnogočlane.

S obzirom da se radi o nelegalnom naselju, radikalne promene pre svega moraju da se dogode od strane lokalnih vlasti u domenu legalizacije naselja. Samim tim će svako domaćinstvo moći da ima "svoje parče zemlje", odvojeni strujomer, odvojeni vodomer itd, što omogućava normalno funkcionisanje u svakodnevnom životu. Zatim, potrebno je rešiti problem kanalizacione mreže, koja nije sprovedena u ovom naselju, što takođe predstavlja osnovno ljudsko pravo da se živi u sistemski uređenom naselju sa osnovnim uslovima za život. Rešavanja ovih i sličnih problema u naselju povuklo bi za sobom rešavanje deponije, smeštene u samom naselju, što predstavlja izvor zaraze i uzrok mnogobrojnih bolesti, naročito kod dece. Rešavanjem deponije, odnosno izmeštanjem iste, ali i obezbeđivanjem prostora za lociranje otpada koji sakupljači prodaju, rešio bi se problem higijene.

Osnovno ljudsko pravo je da svaka individua ima pravo na obrazovanje i školovanje uopšte. Međutim, problem u ovom naselju u ovoj oblasti je evidentan. Veliki broj dece nije uključen u sistem obrazovanja, a najveći broj odraslih stanovnika je funkcionalno nepismeno. Uvođenjem "druge šanse" ili sličnih projekata u velikoj meri bi se ovaj alarmantan broj smanjio. Takođe, veća nadležnost obrazovnih institucija, sa zakonskim merama i delovanjem istih, pomogla bi da se deca upišu u redovnu školu.

Osnovno ljudsko pravo je pravo na lečenje. S obzirom da stanovnici naselja nemaju zdravstvene knjižice i ostala dokumenta, time im je osnovno pravo na lečenje uskraćeno. Reorganizacijom statističkih podataka imali bi uvid u tačan broj stanovnika bez ikakvih dokumenata i zato je potrebno dodatno angažovanje na tom polju. Što se tiče prava na rad i ostvarivanja zarade, kako su stanovnici korisnici socijalne pomoći i nemaju posao,

sem zarade od sakupljanja sekundarnih sirovina, zapošljavanjem građana smanjio bi se broj korisnika socijalne pomoći.

Kako bi stanovnici naselja Crvena Zvezda, ali i svih drugih neformalnih naselja, ostvarili neka od osnovnih ljudskih prava neophodna je kontinuirana saradnja mladih aktivista, čiji je cilj podizanje svesti i skretanje pažnje na aktuelne probleme. Da bi romska populacija izgradila svoj status na društvenoj lestvici, mora biti edukovana i informisana o zaduženjima i ciljevima svih institucija, ali i pravima koja su im zakonom garantovana.

Kao što je već napomenuto, promene zavise od inicijative lokalnih ali i državnih vlasti. Takođe, i od donacija stranih investitora i nevladinih organizacija, kako bi se naselje sredilo u higijenskom smislu, ali i u funkcionalnom (kanalizacija, legalizacija, struja,voda).

Nedavno je došlo do reorganizacije Sindikata sakupljača sekundarnih sirovina, a u planu je i otvaranje reciklažnog centra u Nišu. Uključivanjem u sindikat i odvozom u reciklažni centar ovaj problem bi se smanjio u velikoj meri.

Takođe, problemi bi bili smanjeni uključivanjem većeg broja NVO koje se bave pribavljanjem dokumenata, obrazovanjem, informisanjem stanovnika o postojanju ovakvih organizacija, edukacijom mladih i žena itd.

Sve ove mere bi smanjile evidentirane probleme u određenom vremenskom periodu. Međutim, nemoguće ih je prevazići brzo. To je dugotrajan proces koji podrazumeva menjanje svesti čitave jedne generacije, gde će obrazovanje imati veliku ulogu i biti prioritarna oblast svim životnim fazama svakog pojedinca.

Fotografija nastala tokom rada na street art radionici u naselju Crvena Zvezda - Društveni centar u Nišu, leta 2014 godine. Autori "prozora" su deca, učesnici radionice.

**ROMI SU LJUDI,
A NE STATISTIKA!**

*Protestna šetnja protiv diskriminacije romske zajednice, Roma prajd,
Beograd, 26. septembar 2015.*

Kriza na političkoj sceni Roma

Robert Kasumović

Problemi romske nacionalne manjine u Srbiji i na samom kraju dekade i dalje su brojni. Nažalost, tek sada na kraju uviđamo da smo mogli mnogo više od onoga što smo uradili. Bitno je napomenuti da nam trenutna situacija u našoj zemlji, a ni u samoj Evropi, ne ide na ruku. Pod uticajem svega što se oko njih događalo prethodnih godina, Romi su ostali nemi i nevidljivi pored svih problema koji ih muče. Tu upravo nastaje još jedan vrlo bitan problem romske zajednice, a to je nepostojanje ni jedne ozbiljne romske političke organizacije i političke stranke.

U prethodnim godinama zabeleženo je svega nekoliko pokušaja kreiranja romskih političkih partija ili organizacija. U 2006. godini odlučeno je da se u Srbiji ukine cenzus za stranke nacionalnih manjina, kako bi se omogućila njihova participacija u državnom parlamentu. Ovakva situacija išla je na ruku tadašnjim romskim političkim strankama poput Romske partije i Unije Roma, te je u januaru 2007. godine romska nacionalna manjina dobila svoje prve predstavnike u parlamentu. Iako su tada zavladao nada i visoka očekivanja među romskim narodom, na žalost, svi ti pokušaji bili su neuspešni. Danas za razliku od Mađara i Bošnjaka, romska nacionalna manjina nema svoje predstavnike u parlamentu Srbije koji bi zastupali naše interese.

Veći deo aktivne romske populacije našao je svoje interese u nevladinom sektoru, za šta je dokaz postojanje ogromnog broja romskih nevladinih organizacija. Zbog velikog broja evropskih ali i drugih fondacija, veliki broj Roma iskoristio je NVO sektor za pokretanje privatnog biznisa u šta su se pretvorile te NVO organizacije. Ipak, treba naglasiti da je na ovo u dobroj meri uticala veoma visoka stopa nezaposlenosti među Romima koji su ovde videli svoju šansu.

U prethodnim godinama ali i danas, romsku manjinu karakterišu nesložnost, neozbiljnost i još uvek nedovoljna obrazovanost na opštem ali i na političkom nivou. Dobar pokazatelj ovoga jeste postojanje 11 izbornih lista na poslednjim izborima za Nacionalni savet Roma. Ovu situaciju značajno su pogoršali svojim neodgovornim i krajnje neprofesionalnim ponašanjem članovi Nacionalnog saveta. Još od formiranja Nacionalnog saveta romske nacionalne manjine 2002. godine, njegova struktura se nije bitno menjala. Iako je većina Roma nezadovoljna njihovim radom, ljudi koji se u toj institucije nalaze već više od decenije uspevaju da odole svim pritiscima zajednice i čvrsto drže svoje pozicije. Problemi Nacionalnog saveta Roma kulminirali su prethodnih meseci, što samo dodatno pogoršava sliku romske nacionalne manjine u Srbiji, ali pogoršava i sliku Roma u političkim krugovima Srbije.

Kao veoma važna stavka koja doprinosi negativno ovom problemu jeste činjenica da su mladi Romi na čelu sa studentima romske nacionalnosti nezainteresovani da se uključe u rešavanje problema ove prirode. Kao i stariji romski aktivisti, oni najčešće prihvataju navike i ponašanja većinskih političara i ne retko zaboravljaju odakle potiču i u čije ime su dobijali stipendije i koristili afirmativne mere kao pomoć pri školovanju. Značajna je i činjenica da i pored svih problema koje imaju, romski studenti godinama ostaju tihi i gotovo bez ikakvog dejstva na situaciju koja se pogoršava iz godine u godinu. Nisu retke situacije u kojima romski studenti zbog loše finansijske situacije budu lako podložni raznim manipulacijama od strane samih Roma, ali i većinskog stanovništva. Takođe, često se događa da pod uticajem tradicionalnih romskih lidera budu ugušene ideje mladih koji u sebi imaju entuzijazma i nove ideje. Na taj način se stvara jedan konflikt mladih Roma i starijih koji nipošto ne žele da napuste svoje fotelje, koje u velikom broju slučajeva više koriste za svoje lično bogaćenje i stvaranje samo još većih problema romskoj zajednici.

S obzirom na to da se u narednom periodu očekuje da država i međunarodna zajednica donesu niz vrlo važnih dokumenata za Rome, poput strategije za inkluziju Roma, pitanje političkog angažovanja Roma postaje urgentno. Po običaju, u izradi ovakvih dokumenata ne uključuju se Romi, već najčešće ljudi koji o Romima znaju veoma malo. Upravo zbog te činjenice ovakvi dokumenti često ne pokazuju realne potrebe Roma i iz njih se često izostavljaju vrlo važne činjenice i neophodne mere koje je potrebno preduzeti u cilju integracije Roma. Iz ovih razloga neophodna je hitna reakcija u ovoj oblasti jer će neki od ovih dokumenata biti na snazi i čitavu narednu deceniju.

Iako je trenutna situacija na političkoj sceni Roma ali i u celoj zemlji u vrlo lošem stanju, postoji niz mera i akcija koje bi mogle da poboljšaju vrlo očajnu situaciju. Veoma bitno je

motivisati omladinu i vršiti kontinuiranu političku edukaciju. Bitno je i kroz taj postupak ne dozvoliti da se mladi poistovećuju sa većinskim političarima i da se među njima ne stvara atmosfera da ne postoje političke, pa i životne alternative. Potrebno je dodatno umrežavanje i eventualno stvaranje novih vidova organizovanja sa ciljem da se razmenjuju informacije i iskustva. Ipak najvažnija stavka ovakvog umrežavanja je javno delovanje, zauzimanje stavova povodom dešavanja koja se tiču Roma, ali pre svega rad na tome da se glas romske nacionalne manjine u Srbiji čuje. Potrebno je ostvariti nove vidove saradnje unutar romskog NVO sektora pa i šire, jer je neophodno da se romska nacionalna manjina ujedini oko zajedničkih stavova koji su od velike važnosti za poboljšanje trenutne situacije.

Samo jasnim zajedničkim stavovima u javnosti može se uticati na državu, političare, pa i međunarodnu zajednicu, koja za Rome predstavlja veoma važan resurs. Potrebno je javno vršiti pritisak na državu da poštuje svoje zakone, strategije i akcione planove koji za cilj imaju poboljšanje života Roma.

S obzirom na to da je romska nacionalna manjina iz dana u dan intelektualno sve jača, nema nikakvog prostora za puno kalkulisanja i ustručavanja, već je potrebno hitno delovati, javno. Na sadašnjim i budućim romskim intelektualcima je velika odgovornost, ali i velika obaveza da pomognu svom narodu. Pred njima je i veliki zadatak da pokažu celoj zemlji, ali i međunarodnoj zajednici, da romska nacionalna manjina itekako ima velike potencijale i vrednosti.

*Protestna šetnja protiv diskriminacije romske zajednice, Roma prajd,
Beograd, 26. septembar 2015.*

Biografije autora

Annette Groth radi kao portparolka za ljudska prava partije Die Linke u nemačkom Bundestagu od 2009. godine. Članica je Odbora za migracije, izbeglice i raseljena lica u Savetu Evrope kao i predsednica parlamentarne grupe nemačko-grčkog prijateljstva. Tokom svoje karijere radila je pozicijama koje su bile vezane za pitanja migracija (Research Institute u Roterdamu, Education Officer-UNHCR) i bila specijalni izvestilac Saveta Evrope za položaj Roma. Tokom 2015. godine, posetila je važne tačke tzv. balkanske migrantske rute i ostrvo Kos u Grčkoj.

Lorenz Krämer završio je filozofiju i političke nauke. Od 2010. godine radi kao politički savetnik Cornelia-e Ernst u Evropskom parlamentu, gde se njegov rad fokusira na pitanja migracija i azila, kontrole na granicama, osnovnih prava, masovnog nadgledanja i zaštite podataka.

Zoran Petakov je antifašistički aktivista iz Novog Sada. Diplomirao istoriju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Ponosan je na svoje partizanske pretke. Odrastao je na stadionu „Vojvodine“, ulicama Novog Sada i pank koncertima. U SFRJ je naučio da poštuje različitosti i radničku klasu. Po opredeljenju levičar, militantni antifašista i ateista. Zbog navodne uvrede Vladike Irineja osuđen za delikt mišljenja na tri meseca zatvora, a posle kampanje u javnosti, kazna mu je preinačena u kućni pritvor. Skoro dve decenije aktivista različitih levih pokreta i organizacija. Učestvovao u gotovo svim levičarskim inicijativama i pokušajima organizovanja levice u 21. veku. Polja interesovanja: istorija radničkog pokreta u Jugoslaviji, istorijski revizionizam, antifašizam.

Lidija Vasiljević je psihološkinja, magistarka Studija roda i politike i doktorantkinja odseka za Socijalni rad i socijalnu politiku. Bavi se feminističkim aktivizmom kroz teoriju i praksu poslednjih 15 godina u oblasti psihosocijalnog rada, roda u medijima, feminizma i levice. Edukatorka je psihodramske grupne terapije kao i psihoterapeutinja individualne i grupne psihoterapije. U svom radu koristi rodno inkluzivni i egzistencijalistički pristup. Takođe se bavi treninzima iz oblasti grupne dinamike, komunikacije, oblasti ljudskih prava, veština prezentacije, medijacije, timskog rada itd. Oblasti specifičnog interesovanja: Anti-opresivna i rodno inkluzivna psihoterapija, marginalne grupe, razvijanje i unapređivanje pedagogije u okvirima edukovanja budućih psihoterapeuta/kinja, leve politke, levi feminizam, socijalna antropologija.

Miloš Baković Jadžić je sociolog i politički aktivista iz Beograda. Posebna tematska interesovanja: istorija jugoslovenske levice, problematika savremenog političkog organizovanja, sindikalna teorija i praksa. Učesnik većeg broja levih inicijativa nakon 2002. godine. Trenutno je zaposlen u Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe kao projektni menadžer i politički analitičar.

Ivan Radenković, teoretičar i aktivista. Diplomirao filozofiju na Filozofskom univerzitetu u Novom Sadu. Član kolektiva Gerusija iz Novog Sada. Član uredništva časopisa za teorijske prakse STVAR. Aktivan u Udruženju romskih studenata iz Novog Sada kao program koordinator. Interesuje se za političku teoriju, teorije kapitalističke države, etnička i nacionalna pitanja u kapitalizmu, političku ekonomiju, kao i teoriju moderne muzike.

Zoran Pavlović je romski aktivista iz Kragujevca. Apsolvent na studijama menadžmenta. Zaposlen kao koordinator za romska pitanja u Gradskoj upravi za vanprivredne delatnosti, službi za saradnju sa udruženjima i unapređenje ljudskih i manjinskih prava u Kragujevcu. Od 2005. godine, aktivno se bavi unapređenjem položaja Roma, prvo u sklopu NVO "Bahtalipe" a zatim od septembra 2006. do danas neprekidno kao romski koordinator u Kragujevcu.

Sladana Miladinović je dugogodišnja aktivistkinja Obrazovno-kulturne zajednice Roma "Romanipen" iz Kragujevca i članica Asocijacije pedagoških asistenata Srbije. Diplomirala je sociologiju na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu, gde trenutno pohađa master studije. Svoje studiranje i rad usmerila je ka društveno osetljivim grupama jer smatra da je izrazita socijalna nejednakost nepravedna i da degradira našu ljudskost i solidarnost.

Oliver Stanković je romski aktivista poreklom iz Šapca. Student je Pravnog fakulteta u Novom Sadu. Još od srednje škole uključen u razne humanitarne akcije kao volonter, ali sa ozbiljnijim aktivizmom kreće studiranjem i angažovanjem u organizacijama u Novom Sadu, Udruženju romskih studenata i Vojvođanskom romskom centru za demokratiju. Osnivač udruženja SPOJ u Šapcu, koje se bavi humanitarnim radom i društvenim uključivanjem romske i drugih diskriminisanih zajednica.

Anita Cekić završila je srednju medicinsku školu u Nišu. Diplomirala na Filozofskom fakultetu, smer psihologija. Aktivistkinja za ljudska i manjinska prava. Volonterka društva za decu i mlade „Indigo“ u romskom naselju Crvena Zvezda iz Niša.

Stefan Milosavljević je učenik iz Niša. Aktivista za ljudska i manjinska prava. Član Odbora za ljudska prava u Nišu. Učestvovao u organizaciji treninga, seminara i škola na temu ljudskih prava i tranzicione pravde. Volonter društva za decu i mlade „Indigo“ u romskom naselju Crvena Zvezda iz Niša.

Robert Kasumović je student farmacije iz Niša. Višegodišnji NGO aktivista u oblasti problema romske zajednice, mladih i posebno studenata. Trenutno član Niškog ogranka Udruženja romskih studenata i volonter društva za decu i mlade Indigo iz Niša.

**PROTIV
PRIVATIZACIJE**
Za radničko
upravljanje

U ODBRANU
8 sati rada
8 sati odmora
8 sati sna

Живео
Први мај
празник
рада!

Vratić

**Recimo
zajedno NE
smanjenju
penzija**

**Napred nazad
nemam gde
radna knjižica
prazna je**

Хајде мада
да правимо
ЛОМ

**За сигурне,
слободне
и јаке ЖЕНЕ!**

Пусто м
све, не
ФАБ

